

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Groene Rei en omgeving in Brugge

Stadsgezicht

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:
Groene Rei en omgeving, Brugge, Stadsgezicht

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/31005/133.1

Stefanie Gilté
Koen Himpe

09/05/2017

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	5
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen.....	6
1.3.1.	Bouwkundig erfgoed	6
1.3.2.	Omgevingselementen	26
1.4.	Fysieke toestand	27
2.	Evaluerend gedeelte	27
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	27
2.1.1.	Historische waarde	27
2.1.2.	De architecturale waarde	30
2.1.3.	Ruimtelijk-structurerende waarde	35
2.1.4.	De archeologische waarde	35
2.2.	Motivering van het type bescherming	36
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	36
2.4.	Juridische toestand	37
3.	Beheersvisie	37
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	37
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	39
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	39
4.	Bronnen	39
4.1.	Onuitgegeven bronnen.....	39
4.2.	Websites	40
4.3.	Uitgegeven bronnen	40
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	41
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	41
5.2.	Fotobijlage	41
5.3.	Historische kaarten en foto's.....	41

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Situering

Dit dossier betreft de bescherming als stadsgezicht van de "De Groene Rei en omgeving in Brugge". De Groene Rei is gelegen ten noorden van de Burg en wordt begrensd door de Blinde Ezelbrug en de Molenbrug. Conform de beleidsbrief van Vlaams Minister-president Geert Bourgeois werd dit dossier op de beschermingskalender van 2016 geplaatst. Dit dossier maakt deel uit van een reeks beschermingen van "kenmerkende stedelijke structuren in de binnenstad". De komende jaren (2017-2018) zullen nog dossiers opgemaakt worden voor de Vismarkt, Rozenhoedkaai en de Dijver met omgeving.

De geografische inventarisatie van het bouwkundig erfgoed voor de Brugse binnenstad werd afgerond in 2002. Daarbij aansluitend werden in 2004 in de binnenstad 200 monumenten bijkomend beschermd. De evaluatie van mogelijke stadsgezichten werd in 2002 niet gemaakt. In totaal telt Brugge momenteel ca. 550 monumenten en 10 beschermde stadsgezichten.

In de loop van 2011 werd een UNESCO-rapport opgesteld. Hierin werd de volgende aanbeveling gegeven: "het World Heritage Patrimonium opnemen als "stadslandschap" binnen de vigerende Vlaamse wetgeving grondig en gedetailleerd onderzoeken en in overweging nemen". Deze aanbeveling werd onderzocht. Sinds de rapportering aan UNESCO, begin 2012, werkt de Vlaamse Overheid samen met het stadsbestuur van Brugge aan de aanbevelingen die door het Werelderfgoedcomité gemaakt werden.

Naar aanleiding van die aanbevelingen in het UNESCO-rapport werd voorliggend dossier opgemaakt. Doorheen de stad zijn er verschillende stadsstructuren te onderscheiden. Het agentschap Onroerend Erfgoed gaat uit van een historisch-structureel-stedenbouwkundige interpretatie van de term "stadslandschap". De Groene Rei kan worden beschouwd als een evident "stadsgezicht" in de brede betekenis van het woord. Ze zijn de meest kenmerkende en typerende structuren van de stad.

Bij de opmaak van het dossier werd aandacht besteed aan de verschillende aspecten van het erfgoed binnen het voorgestelde stadsgezicht. In het dossier wordt het bouwkundig erfgoed, het houtig erfgoed (houtige beplantingen met erfgoedwaarde) en het straatmeubilair zoals de gietijzeren afsluiting ter hoogte van de Peerdenstraat en de Predikherenrei uitgebreid besproken en geëvalueerd.

De inventarisgegevens zoals opgenomen in de databank van het onroerend erfgoed, werden verder aangevuld met de gegevens van de Dienst Monumentenzorg en Erfgoedzaken van de stad Brugge. Sinds de oprichting van deze dienst in 1971 werd tal van basisdocumentatie verzameld onder meer naar aanleiding van stedenbouwkundige aanvragen, aanvragen voor "Kunstige Herstellingen", het organiseren van Open Monumentendagen en tentoonstellingen. Bij het opmaken van het beschermingsdossier werd dankbaar gebruik gemaakt van deze uitgebreide documentatie. De inventarisgegevens werden aangevuld met archief- en literatuuronderzoek. Om de geschiedenis van de panden te achterhalen hebben we gebruik kunnen maken van de website "www.kaartenhuisbrugge.be".

Tijdens een overlegvergadering op 10 november 2016 met de dienst Monumentenzorg en Erfgoedzaken van de stad Brugge, werd dit beschermingsdossier toegelicht met het oog op het afstemmen van de afbakening, de waardebeoordeling, de beheersdoelstellingen en de toelatingsplichtige handelingen.

Onder deze invalshoek werden de "Lange Rei en omgeving" definitief beschermd als stadsgezicht (MB 16 februari 2015), "de stadsvesten" definitief beschermd als stadsgezicht (MB 20 januari 2016), de "Markt en Burg met omgeving" voorlopig beschermd als stadsgezicht (MB 14/06/2016) en volgen nadien nog dossiers voor andere kenmerkende

stedelijke structuren in de Brugse binnenstad zoals de Vismarkt, de Rozenhoedkaai en de Dijver. Het op te maken dossier van de Vismarkt, de Rozenhoedkaai en de Dijver en het reeds opgestelde dossier van de Markt en Burg met omgeving zullen aan de oostelijke zijde naadloos aansluiten op voorliggend dossier.

1.2. Historisch overzicht

Centraal doorheen het stadsgezicht loopt de Groene Rei. Als uitgangspunt voor het historisch overzicht hebben we volgende publicaties geraadpleegd: M. Ryckaert (2005) en B. Hillewaert, Y. Hollevoet en M. Ryckaert (2011). Hierin vinden we de laatste hypothesen terug over de topografische ontwikkeling van het middeleeuwse Brugge van de 9de tot het begin van de 12de eeuw. Voor het historisch overzicht hebben we hypothesen overgenomen uit de bovenstaande publicaties.

In de ontwikkeling van de stad Brugge heeft het water een belangrijke rol gespeeld. Ook vandaag vormen de reien een belangrijk structurerend element in het stedelijk landschap. Het huidig verloop van de Reie is het resultaat van eeuwen menselijke ingrepen in een natuurlijk gegeven. De bestaande natuurlijke beken en riviertjes werden omgelegd, versmald, geredificeerd of gedempt. Daarnaast werden nieuwe waterlopen gegraven. Het is heel moeilijk om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het Brugse Reienstelsel door de vele aanpassingen gedurende de afgelopen tweeduizend jaar.

De basis van het Brugse reienstelsel is een riviertje dat de Reie heet. De Reie ontsprong in het hart van het Houtland tussen Waardamme en Torhout. Ze stroomde noordwaarts en doorkruiste ook het gebied waarop later de stad Brugge zich zou ontwikkelen. Voorbij het latere Brugge stroomde het water in de getijdengeul die rechtstreeks naar de zee leidde en ergens tussen Blankenberge en Zeebrugge in de zee uitmondde. Toen men vanaf de 11de eeuw de kustvlakte ten noorden van Brugge definitief inpolderde, werd het Reiewater via een gekanaliseerde bedding naar het meer oostelijk gelegen *Sincfal*, het latere Zwin, afgeleid.

De bovenloop van de Reie mag gelijkgesteld worden met de huidige Waardammebeek - Rivierbeek, die nu nog steeds door de landerijen van Waardamme en Oostkamp kronkelt en ter hoogte van Moerbrugge op de Gentse Vaart aansluit. Tussen Moerbrugge en het zuiden van de Brugse binnenstad, meer bepaald het Minnewater, volgt de Gentse Vaart de vroegere Reiebedding. De Reie werd niet alleen door haar eigen bron, maar ook door een aantal zijriviertjes of beken gevoed, zoals de Hertsbergebeek en de Kerkebeek. Deze laatste vloeide in de Reie net ten zuiden van de Brugse binnenstad, meer bepaald het Minnewater, volgt de Gentse Vaart de vroegere Reiebedding. Op de meeste oude stadsplannen, van Marcus Gerards (1562), Jacob van Deventer (1560) en anderen (cf. bijlage), zijn die beide samenkomende waterlopen zeer goed herkenbaar. Het hydrografische bekken van de Reie en haar zijriviertjes strekte zich uit tot Aatrijke, Torhout, Wingene, Beernem en Oedelem, in totaal zo'n tweehonderd vierkante kilometer.

Ondanks de talrijke latere menselijke ingrepen is de natuurlijke loop nog steeds in grote lijnen herkenbaar in het huidige stadsplan. Al dat water kwam in Brugge via het Minnewater. Het Minnewater zelf is geen natuurlijk gegeven. Het ontstond wellicht in de 13de eeuw als een soort stuwmeertje en bufferbekken, op het ogenblik dat ter hoogte van het huidige Sashuis sluizen gebouwd werden. Die sluizen waren nodig om de watertoevoer enigszins onder controle te houden. Het debiet van de Reie was wisselend. Bij plotse dooi of langdurige regenval groeide dat debiet in die mate aan dat de laagstgelegen delen van de stad onder water liepen.

Van het Minnewater stroomde de Reie in noordoostelijke richting langs een kronkelende loop die in gekanaliseerde vorm bewaard is in het tracé Begijnhof, Sint-Janshospitaal, Onze-Lieve-Vrouwekerk en Dijver. Net voorbij de Rozenhoedkaai splitst de Reie zich vanaf de late Middeleeuwen op in twee armen, die allebei duidelijk gekanaliseerd zijn. De ene bestaat uit de overwelfde Kraanrei en de Spiegelrei, de andere wordt gevormd door de

Groene Rei en de Sint-Annarei. Beide armen omsluiten een min of meer vierkant eiland, ook gekend onder de naam "Groot Vierkant". Het is moeilijk om hier de natuurlijke loop te reconstrueren. Aangezien het zeer onwaarschijnlijk is dat een beek zich op natuurlijke wijze opsplijt, moet één van beide armen geheel door mensenhanden gegraven zijn. De natuurlijke bedding moet wellicht gesitueerd worden op het tracé Groene Rei en Sint-Annarei. Op een bouwterrein achter de huizen Hoogstraat nummer 6 en nummer 8 werd vastgesteld dat de bedding van de Groene Rei tot op drie meter diepte ten opzichte van het huidige straatniveau uitgeschuurd was. Dit sluit niet uit dat het waterpeil in de Groene Rei op een bepaald ogenblik door een menselijke ingreep verhoogd werd door het plaatsen van een afdamming bij de Molenbrug, voor het aandrijven van een watermolen die daar te situeren was.. De Groene Rei werd in de 12de eeuw als molenbeek op een kunstmatig hoog peil gehouden. Dit wordt aangetoond door een gebeurtenis in juli 1128 die door Galbert wordt gerapporteerd. Toen saboteerden onbekenden de watermolen aan de Molenbrug en vermoedelijk liep toen niet enkel de Groene Rei maar ook de Dijver leeg.

Tussen het Minnewater in het zuiden en de Dampoort in het noorden doorkruiste de Reie het volledige gebied van wat nu de oude binnenstad is. Het kronkelende tracé dat ze hierbij volgde, vormde de hoofdstroom van het water in de stad. Zelfs al is dat tracé op vele plaatsen aangepast – rechtgetrokken, verplaatst, versmald, overwelfd – toch zijn grote delen nog steeds herkenbaar en vormen zij nog altijd de ruggengraat van het Reiestelsel.

Eeuwenlang hebben de reien voornamelijk gediend voor het transport van goederen. Brugge dankt haar historische bloei en haar positie als haven in de Middeleeuwen aan de Reie. De rechtstreekse scheepvaart tussen de zee en Brugge is mogelijk geweest tot in de 11de eeuw. Daarna verhinderden de inpolderingen en de kanalisatie van de waterwegen ten noorden van de stad dat zeeschepen nog langer Brugge konden bereiken. Na de vorming van het Zwin (1134) en de bouw van sluizen in Damme diende alle koopwaar die voor Brugge bestemd was, in Damme of een andere Zwinhaven op binnenschepen overgeladen te worden en zo naar Brugge gebracht te worden. Het heeft Brugge niet verhinderd om alsnog uit te groeien tot een wereldhandelsstad.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen

1.3.1. Bouwkundig erfgoed

1.3.1.1. Steenhouwersdijk

Steenhouwersdijk nummer 1

Breedhuis van drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. De verankerde en beschilderde bakstenen lijstgevel op bepleisterde plint, is opengewerkt met licht getoogde muuropeningen geplaatst in bepleisterde omlijstingen, met arduinen lekdrempels en strek. De bovenvensters zijn voorzien van sierlijke, smeedijzeren leuning.

De middentravee is voorzien van een houten vleugel deur met bovenlicht onder een rechthoekige, houten erker van 1927 naar begin 19de-eeuws model. De erker, rustend op gegroefde consolestenen met erboven een diamantkop, heeft een borstwering voorzien van lauwerkrans en guirlandes, een gekorniste omlopende kroonlijst en een vlaggenstok.

Steenhouwersdijk nummer 2

Beschermd als monument bij MB van 16/12/1991.

Samenstel van twee, oorspronkelijk drie breedhuizen, i.l.v. het eerste kwart van de 19de eeuw samengevoegd. Tot ca. 1788, was het voormalig ambachtshuis van de kleermakers ondergebracht in het salon op de bovenverdieping. Van 1819 tot 1832 werd deze ruimte

gebruikt als tempel van de vrijmetselaarsloge. Van 1961 tot ca. 1980 was hier het museum van de Brugse schilder J. Storié (1899-1961) gevestigd. Sinds 1985 is dit pand in gebruik als hotel.

Rechts, een breedhuis van drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Verankerde bakstenen beschilderde lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. Volgens een bouwvergunning van 1891 wordt de begane grond verbouwd in functie van een meubelmagazijn. De begane grond is voorzien van een brede drieledige, houten pui met neoclassicistische versieringen.

Links, een breedhuis met dubbelhuisopstand van vier traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen en voorzien van drie recente dakkapellen. De gevel is voorzien van jaarankers "16/ 48". De huidige lijstgevel dateert uit de 19de eeuw en vervangt een krulgevel in Vredeman-de-Vriesstijl met reliëfs in de boogvelden van de kruisvensters en een beeldnis boven de deur. De vroegere gevel staat afgebeeld op een schilderij van Jan Beerblock van 1788 (zie bijlage). Deze toestand is ook nog afgebeeld op de bouwvergunning van 1819 m.b.t. het wijzigen van de bovenvensters tot huidige rechthoekige vensters op doorgetrokken lekdrempels.

De verankerde en beschilderde, bakstenen lijstgevel is opengewerkt met eenvoudige rechthoekige openingen geplaatst onder strek. Op de bovenverdieping hebben de vier vensters op de eerste verdieping en de twee middelste vensters op de tweede verdieping bewaarde negblokken en afgeschuinde dagkanten. Op de eerste verdieping zijn er fragmenten van doorgetrokken dorpels, tussendorpels en lateien, op de tweede bouwlaag kordonvormende lekdrempels en smeedijzeren vensterleuningen. De benedenvensters waren oorspronkelijk voorzien van luiken cf. de bewaarde duimen. In de derde travee een rechthoekige deur met bovenlicht en voetenschrapper.

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, archief, dossier 551.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, z.nr. 1819, nr. 130/1836, nr. 40 en 84/1891, nr. 276/1927.

BEERNAERT B. 1991: *Open Monumentendag Vlaanderen. 18de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, Brugge, nr. 16.

BEERNAERT B. 1996: *Open Monumentendag Vlaanderen. Zorg & zin voor kleur*, Brugge, 89-82.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 383.

DUYCK R. 1990: *Het Ambachtshuis van de Scheppers in Brugge*, in *Brugge die scone*, XII, 1990, nr. 1, 8-9.

GALLIARD J. 1854: *De ambachten en neringen van Brugge*, Brugge, 140-144.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 206-208.

Steenhouwersdijk nummer 4

Typisch voorbeeld van een pand uit de eerste helft van de 17de eeuw. Diephuis van vier traveeën breed en twee bouwlagen en kelder verdieping hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Het pand dateert uit de eerste helft van de 17de eeuw. Volgens een bouwvergunning van 1856 worden op de bovenverdieping doorlopende onderdorpels aangebracht. Verankerde, beschilderde bakstenen trapgevel met verhoogde begane grond en deels bewaarde natuurstenen plint. De begane grond is voorzien van betraliede kelder openingen en segmentboogvormig luik. De verhoogde begane grond is toegankelijk via een zandstenen trap met smeedijzeren leuning.

De hoge venster openingen zijn voorzien van afgeschuinde dagkanten, ontlastingsbogen en beschilderde negblokken. Sporen van speklagen op de verhoogde begane grond. De geveltop is opengewerkt met een rondboogvormig zolderluik met vlakke bakstenen omlijsting.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 157/1856.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 383-384.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 208.

Steenhouwersdijk nummer 5

Kenmerkend voorbeeld van een 17de-eeuwse trapgevel. Onderkelderd diephuis van vier traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Dit pand dateert uit het laatste kwart van de 17de eeuw en het eerste kwart van de 18de eeuw. Het huidig uitzicht is het resultaat van een consoliderende "Kunstige Herstelling" van 1966-1975 naar ontwerp van architect L. Dugardyn (Brugge). Toen werden de ramen vernieuwd, de getrapte top hermetisch en werden de twee kelderluiken vervangen door een garagepoort. Consoliderende "Kunstige Herstelling" van 1986 naar ontwerp van architect A. Degeyter (Brugge).

Verankerde, bakstenen trapgevel op deels bewaarde natuurstenen plint. De trapgevel is opengewerkt met hoge, rechthoekige vensters. Deze zijn voorzien van afgeschuinde dagkanten, natuurstenen lateien, natuurstenen onderdorpels en ontlastingsbogen met opengewerkte voeg. De geveltop van twee bouwlagen hoog is voorzien van een rondboogluik in geblokte omlijsting. De verhoogde begane grond is toegankelijk via een bordes van vijf trappen in blauwe hardsteen vermoedelijk van 1747 met sierlijke smeedijzeren leuningen. De deur dateert van 1969 en is voorzien van een rechthoekig bovenlicht waarin radvenster en kalf voorzien zijn van decoratieve elementen. De 19de-eeuwse ramen werden in 1969 vervangen door de huidige met kleine roede-verdeling.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 675/1966.

CONSTANDT L. (ed.) 1988: *Stenen herleven, 111 jaar "Kunstige Herstellingen" in Brugge 1877-1988*, 166.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 384.

DEVOS P. 1975: *Brugge, herwonnen schoonheid*, Tielt, 193-200.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 208.

Steenhouwersdijk nummer 6, Meestraat nummer 2 en nummer 4

Kenmerkend voorbeeld van een 19de-eeuwse lijstgevel waar een oudere kern achter schuil gaat. Oorspronkelijk één pand bestaande uit een hoofd- en bijhuis, opgetrokken in twee fasen in de loop van de 13de eeuw. Dit kunnen we onder meer afleiden van het baksteenformaat. In de loop van de 17de eeuw wordt het oorspronkelijk pand opgesplitst in twee huizen m.n. Meestraat nummer 4 en Meestraat nummer 2 - Steenhouwersdijk nummer 6. Dit is onder meer afleesbaar uit de verschillende kelderoverwelvingen en de weergave van de afzonderlijke panden op de Poppkaart van 1856. Ca. 1900 wordt het pand verdeeld in de huidige drie woningen. In 1997 volgt een "Kunstige Herstelling" naar ontwerp van architect L. Vermeersch (Brugge). Toen werd Steenhouwersdijk nummer 6 in twee appartementen opgedeeld. Tijdens de "Kunstige Herstelling" van 1999-2001 naar ontwerp van architect L. Vermeersch (Brugge) worden o.m. de blinde vensters geopend, de afgeronde dakkapellen aangebracht en volgt een consoliderende restauratie van de gevels en de bedaking.

Het samenstel bestaat uit drie panden:

Steenhouwersdijk nummer 6 is een pand van vier traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Verankerde en beschilderde bakstenen lijstgevel op een bepleisterde plint met rechthoekige kelderopeningen. De gevel is

opengewerkt met rechthoekige muuropeningen met bewaard 19de-eeuws schrijnwerk getypeerd door grote roedeversdeling en mok. De deur is toegankelijk via arduinen trapjes. Rechts van de deur een gietijzeren voetschraper.

Meestraat nummer 2 is een hoekpand van vier traveeën breed aan de Steenhoudersdijk en vier traveeën breed aan de Meestraat. Verankerde beschilderde lijstgevel met verhoogde begane grond toegankelijk via arduinen trapjes in de Meestraat. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen, voorzien van nieuw schrijnwerk, op arduinen lekdrempels. Aan de kant van de Steenhoudersdijk sporen van afgekapte puilijst. Omlopende houten kroonlijst op klossen.

Meestraat nummer 4 is een pand van drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Verankerde bakstenen beschilderde lijstgevel met verhoogde begane grond. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. De achtergevel behoudt consoles van Doornikse kalksteen die binnenin een strijk balk ondersteunen (eertijds onderbroken door verdwenen haardvolume).

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, verslag bouwhistorisch onderzoek opgemaakt door D. Van Eenhooge, 30 juni 2000.

Dienst Monumentenzorg en Stadsvernieuwing Brugge, Nota, 13 augustus 1997; Nota, 1 oktober 1999.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 222.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 126-129.

1.3.1.2. Groenerei

Groenerei nummer 1 en Meestraat nummer 11

Het neoclassicistisch hoekpand bij de Meestraat is een samenstel van twee diephuizen, respectievelijk onder schild- en afgeknot zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Het herenhuis is opgevat als een dubbelhuis van zes traveeën breed en drie bouwlagen hoog, opgesplitst in twee woningen. Bewaarde oudere kern onder meer af te lezen van de kelderopeningen in de zijgevel.

Bepleurde en beschilderde lijstgevel, met gevel van vóór 1853 aanleunend bij het neoclassicisme. Volgens een bouwvergunning van 1891 wordt het oorspronkelijk mansardedak vervangen door een zadeldak en wordt een kroonlijst op klossen aangebracht. De gevelordonnantie is doorgetrokken van de vier linkertraveeën over de twee bijgevoegde rechtertraveeën en de zijgevel. De begane grond wordt horizontaal belijnd door Franse voegen. De bovenvensters hebben geprofileerde omlijstingen met kordonvormende lekdrempels, onder een kroonlijst op klossen. De vleugel deur is voorzien van een gedeeld bovenlicht geplaatst in een geprofileerde omlijsting. De blinde vensters bevinden zich in de twee linkertraveeën van de zijgevel. Bewaard 19de-eeuws houtwerk o.m. ramen met grote roedeversdeling en mok en met deels bewaarde fijne roeden en persiennes op de begane grond.

Aan de Meestraat: lagere, neoclassicistische aanbouw van twee traveeën breed onder een zadeldak, in 1855 gebouwd met één bouwlaag ter vervanging van oudere constructie met o.m. bolkozijnen en in 1937 verhoogd met een tweede bouwlaag n.o.v. architect L. Goormachtig (Brugge).

De lijstgevel wordt horizontaal belijnd door imitatievoegen op de begane grond, doorgetrokken onderdorpels en kroonlijst op klossen. De koetspoort is geplaatst in een geprofileerde omlijsting met oren en sluitsteen. De vleugelpoort is voorzien van rijk lijstwerk, gecanneleerde naald en twee bovenlichten met geometrische ijzeren verdelingen.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 131/1853, nr. 206/1855, nr. 181/1937.
GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 71.

Groenerei nummer 2

Dubbelhuis van zes traveeën breed, een souterrain en twee bouwlagen hoog. Dit dubbelhuis bestaat oorspronkelijk uit twee parallel gelegen diephuizen onder zadeldaken die vooraan zijn verbouwd tot een dakschild met een nok parallel aan de straat en met twee dakkapellen bedekt met leien. Het pand bestaat uit twee parallel gelegen diephuizen, telkens onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. De oude kern klimt op tot de tweede helft van de 13de eeuw – eerste helft 14de eeuw cf. verschillende bewaarde kaarsnissen. Het pand is tot stand gekomen in twee fazen: in de loop van de 13de eeuw wordt het rechtergedeelte gebouwd. Het linkergedeelte wordt in de loop van 14de eeuw gebouwd. De scheidingsmuur tussen beide panden is nog bewaard op kelderniveau. Op het plan van Marcus Gerards (1562) wordt het pand afgebeeld als een schermgevel. In de loop van de 17de eeuw wordt die verbouwd en wordt onder meer de kelder van het oorspronkelijk rechterhuis aangepast. Het huidig uitzicht is het resultaat van een consoliderende "Kunstige Herstelling" naar ontwerp van architect A. Dugardyn. Toen werd het gevelpleisterwerk hersteld, de benedenramen en luiken gerestaureerd, het dak vernieuwd en de dakkapellen hermaakt.

Verankerde, bepleisterde en beschilderde lijstgevel met 19de-eeuws neoclassicistisch uitzicht en een oude kern. Hoge beschilderde plint met nieuwe kelderopeningen. De gevel is opengewerkt met rechthoekige vensters op arduinen lekdrempels, doorgetrokken op de bovenverdieping. De bovenvensters zijn voorzien van afgeschuinde dagkanten. Behouden 19de-eeuws schrijnwerk en luiken. De gevel is horizontaal afgelijnd door een waterlijst en houten kroonlijst op klossen. De deur met bewaard schrijnwerk, in de derde travee, is toegankelijk via een dubbele, 18de-eeuwse trap van blauwe hardsteen met bordes, sierlijk smeedijzeren leuning, flankerende schamppalen en gietijzeren voetenschrapper.

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, Verslag bouwhistorisch onderzoek opgemaakt door D. Van Eenhooge, 8 mei 2000.

Dienst Monumentenzorg en Stadsvernieuwing Brugge, *Nota*, 28/01/1998.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 111.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 71-72.

Groenerei nummer 3

Beschermde als Monument bij MB van 16 december 1991.

Karakteristiek voorbeeld van het versteningsproces in de evolutie van de hout- naar de baksteenbouw. Het dubbelhuis bestaat uit twee diephuizen van respectievelijk drie en twee traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldaken bedekt met Vlaamse pannen, uit de 16de eeuw. Vermoedelijk gaat het om een bakstenen gevel ter vervanging van een uitkragende houten gevel. Verankerde en beschilderde, bakstenen trapgevels op bepleisterde plint.

Links, een trapgevel met overkragende bovenbouw op drie geprofileerde accoladebogen, ondersteund door versneden kraagstenen versierd met bladwerk. De bovenbouw wordt geleed door Brugse traveeën, type I. Deze is boven de twee buitenste kruiskozijsen afgewerkt met korfboogafsluiting en centraal een rondboognis, waarvan de zijkanten telkens zijn voorzien van een peerkraalprofiel. In het boogveld telkens gekoppelde spitsboogjes met driepas. De geveltop is voorzien van een rondboognis met

driepasmaaswerk en een rechthoekige muuropening voorzien van een natuurstenen bolkozijn.

Rechts, een trapgevel met oorspronkelijk op (nu dichtgemetselde) bogen uitkragende bovenbouw, rustend op drie consoles met eierlijst, die tussen de consoles is doorgetrokken. De tweede bouwlaag en de zolderverdieping werden oorspronkelijk geritmeerd door Brugse traveeën, type III. De begane grond is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. Nu is de bovenbouw opengewerkt met licht getoogde vensters onder strek.

Afdeling Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, archief, dossier 0028/W.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 111-112.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 73.

Groenerei nummer 4

Diep enkelhuis van vier traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Achter de gevel gaat een oude kern schuil uit de 17de eeuw. Oorspronkelijk waren de bovenverdieping en de geveltop vóór 1848 geleed door Brugse traveeën, type I, waarbij de muuropeningen zijn gevat in doorgetrokken traveenissen lopend van de begane grond tot op de verdiepingen.

Verankerde bepleisterde en beschilderde trapgevel die in de loop van de 19de eeuw wordt voorzien van een laat classicistisch uitzicht onder meer door kordons en geprofileerde vensteromlijstingen. De begane grond is voorzien van een garagepoort. De gevel is opengewerkt door rechthoekige vensters die op de begane grond en de tweede bouwlaag zijn gevat in geprofileerde omlijstingen. De geveltop van twee bouwlagen hoog is opengewerkt met rechthoekige openingen.

Links, in oorsprong een brandstraatje die na de verbouwing van het buurpand nummer 5 in 1873 werd toegevoegd bij nummer 4. Deze werd verbouwd als ingangstravee met huidig geveltje van twee bouwlagen hoog, later bekroond met dakvenster van twee bouwlagen hoog. (Moet er iets gezegd worden over het feit dat deze vensters vandaag blind zijn gemaakt?)

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 112.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 73-74.

Groenerei nummer 5

Het hoekpand bij de Peerdenstraat is een enkelhuis van drie bouwlagen hoog onder een schilddak bedekt met Vlaamse pannen. Het pand is drie traveeën breed aan de Groenerei en vier traveeën breed aan de Peerdenstraat. Achter de gevel gaat een oudere kern schuil.

Neoclassicistische, bepleisterde en beschilderde lijstgevel op een hoge plint voorzien van rechthoekige keldervensters. Vóór 1873 stond hier een lagere lijstgevel. De gevel wordt horizontaal belijnd door middel van kordonvormende lekdrempels, op de begane grond op consoles met palmetversiering; verder omlopend waterlijstje en kroonlijst op modillons. De gevel is opengewerkt met rechthoekige openingen met typisch afgeronde bovenhoeken in een geprofileerde omlijsting, verrijkt met een maskerkop in de sluitsteen. Bewaard schrijnwerk met mok. Op de verhoogde begane grond is de borstwering voorzien van een beraapte band en kordons op klossen voorzien van acanthusbladeren. De rechterdeurtravee wordt gemarkeerd door een balkon op versierde consoles met mascarons en originele, ijzeren leuning met geometrisch motief. De paneeldeur, toegankelijk via drie

trapjes van blauwe hardsteen is voorzien van een fraai uitgewerkt, gietijzeren deurrooster; gietijzeren voetschraper. Deels afgeschuinde hoek; hedendaags Mariabeeld met Kind van 1991 van B. Nachtergaele (Maldegem) onder een baldakijn in de vorm van een rocaille. De zijgevel is opengewerkt met eenvoudige rechthoekige vensters voorzien van arduinen lekdrempels en bewaard 19de-eeuws schrijnwerk getypeerd door grote roedeverdeling en mok.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 57/1873.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 112.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 74.

Groenerei nummer 6

Dit neoclassicistisch hoekpand bij de Peerdenstraat is het voormalig woonhuis en atelier van steendrukker E. Daveluy (1812-1894). Samenstel van twee parallelle breedhuizen van drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder twee zadeldaken bedekt met Vlaamse pannen, met een kern die zeker opklimt tot de 17de eeuw.

Neoclassicistische, bepleisterde en beschilderde lijstgevel van 1862 ter vervanging van een 17de-eeuws diephuis met trapgevel. Op de eerste twee bouwlagen, rechthoekige openingen met typisch afgeronde bovenhoeken in een geprofileerde omlijstingen met neorococosluitstenen, afgeronde bovenhoeken en kordonvormende lekdrempels. De gevel wordt horizontaal belijnd door een gevelbrede cartouche tussen de bendenvensters en de doorgetrokken onderdorpels op de verdieping.

De lagere derde bouwlaag, op bouwaanvraag van 1862 zogenaamd "*galerie photographique*", zijn vensters met balustrade, geritmeerd door penantspiegels met mascarons. Grondig verbouwde zijgevel met onder andere garagepoorten.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 28/1862.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 112.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 74-75.

Groenerei nummer 7

Appartementsgebouw van 1960 gebouwd in plaats van een lijstgevel van vijf traveeën breed en twee en een halve bouwlaag hoog onder een pannen zadeldak in plaats van een 17de-eeuwse barokke trapgevel.

Groenerei nummer 8

Voormalig godshuis "*De Pelikaan*" cf. natuurstenen gevelsteen met opschrift "DISCHHUYS / PELIKAEN / GESTICHT / TEN JAERE 1714". Oorspronkelijk twee woningen, in 1707 aangekocht door F. van Beversluys en echtgenote M. van Westveldt, die het aanpalende "*Huis van Beversluys*" aan de Predikherenstraat (nummer 25) betrokken. Godshuis en laatst genoemde huis oorspronkelijk verbonden via het nu afgesloten "*Papemoenstraatje*", gelegen achter rondboogpoortje met afgeschuinde dagkanten, tussen nummers 8 en 12.

Het godshuis werd gesticht in 1708. Volgens een akte van 1718 bestond het godshuis uit zeven wooneenheden met een gang en kapel, bestemd voor zeven weduwen. In 1830, vervangen van bolkozijnen en glas-in-loodramen door kleine roedeverdelingen. In 1911, verfraaiende restauratie naar ontwerp van architect J. Viérin (Brugge). In 1967-1974 omvormen van de kamers tot vier wooneenheden met vrij ingrijpende restauratie van de gevels onder meer herbouwen van de geveltop en de achtergevel.

Samenstel van een breedhuis (links) van vier traveeën breed en één bouwlaag hoog onder zadeldak bedekt met leien en rechts een diephuis van vier/ drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen.

Links jongere, vierdelig opgebouwde Vlaamse gevel met rechthoekige zolderluiken opgetrokken uit verankerde baksteen. In de eerste en de derde travee, een vernieuwd drielicht en in de tweede travee, een gelijkaardig bolkozijn met afgeschuinde zijkanten en twee ontlastingsboogjes. Uiterst rechts, ingang toegankelijk via drie treden, gevat in een vernieuwde, geprofileerde en geblokte, natuurstenen omlijsting naar lokaal 17de-eeuws barokpatroon. Bekronende gevelsteen met voedende pelikaan. Hoge schoorsteenschachten met rookmonden tegen de zijgevel en tussen de eerste en de tweede travee.

Rechts, verankerde bakstenen tuitgevel met schouderstukken en vlechtingen, gedateerd "ANNO / 1634" in twee vernieuwde gevelstenen. Gebruikelijke elementen van de streekeigen baksteenarchitectuur met doorlevende laatgotische elementen: drie bolkozijnen en één smaller venster in de tweede travee van de begane grond zijn elk gevat in een nis met afgeschuinde dagkanten, afgedekt door al dan niet gekoppelde korf- of accoladeboog. De bolkozijnen van de bovenverdieping zijn elk gevat in een rondboognis met afgeschuinde zijkanten en verschillend maaswerk. Soortgelijke luikopening van de top, geflankeerd door twee kleine venstertjes in rondboognissen met afgeschuinde dagkanten.

Afdeling Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, archief, dossier 258.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 82/1830.

BEERNAERT B. 1993: *Open Monumentendag Vlaanderen. 17de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, Brugge, nummer 6.

DE BRUYNE H. 1994: *De godshuizen in Brugge*, Roeselare, 68-73.

DEVLIEGHER L. 1974: *De huizen te Brugge*, Brugge, 112-113.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 75-76.

PENNINCK J. 1982: *Het godshuis "De Pelikaan"*, in *Brugs Ommeland*, nummer 2, 129-146.

Groenerei nummer 12

Breedhuis van drie traveeën breed en één bouwlaag hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen, opklimmend tot de 16de eeuw. Dit pand vormde oorspronkelijk één geheel met nummer 13 met name een samenstel van een diephuis (nummer 13) met aanpalend breedhuis voorzien van een poort en twee vensters. Het huidige uitzicht is het resultaat van een "Kunstige Herstelling" van 1938 naar ontwerp van architecten A. De Pauw en M. Hocepied (Brugge). De nieuwe gevels kregen dezelfde vormgeving. In de tuitgevel zijn de nieuwe vensteropeningen op de verdieping en in de top kleiner gemaakt dan de oorspronkelijke. Boven de deur en de vensters plaatste men ontlastingsbogen met open voegen. Alle vensteropeningen zijn voorzien van een natuurstenen verdeling van Euvillesteen.

Onder meer vernieuwen van de bedaking van het geheel en terugbrengen van nr. 13 naar originele toestand. In 1964 is nummer 12b omgevormd tot een woonhuis met huidig uitzicht; vermoedelijk dan ook splitsing in drie panden namelijk de nummers 12b, 13 en tussenliggende poort als uitrit van Predikherenstraat nummer 25.

Verankerde bakstenen tuitgevel voorzien van een rondboogdeur met afgeschuinde dagkanten en rechthoekig bovenlicht onder ontlastingsboog met open voeg. Rechts, twee bolkozijnen - tot 1964 deels dichtgemetseld - met afgeschuinde dagkanten onder rollagen met open voeg. De tuitgevel van het dakvenster is afgewerkt met schouderstukken en vlechtingen. Een rechthoekig venster is geplaatst in een rondboognis met afgeschuinde dagkanten. Octogonale schoorsteenschacht.

De poorttraveeën zijn voorzien van een tudorboogpoort onder dakvenster met tuitgevel waarin rondboogopening met afgeschuinde dagkanten. Links, deur van nummer 13 (van na 1938).

Groenerie nummer 13

Diephuis van drie traveeën breed en één bouwlaag hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen, teruggaand tot de 16de eeuw. Verankerde, bakstenen tuitgevel met vlechtingen en schouderstukken. De zijtravee van de bovenverdieping is opgevat als hoge halve rondboognissen bovenaan versierd van halve driepas. Bolkozijnen onder gekoppelde ontlastingsbogen met open voeg.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 623/1938.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 113.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 76.

Groenerie nummer 14

Groenerie nummer 14 vormde tot 1923 één breedhuis samen met nummer 15 waarvan rechts drie traveeën met onder meer een poort en links (huidig nummer 15) een lagere, blinde 18de-eeuwse-zijvleugel onder mansardedak. Vermoedelijk met een kern uit de 16de eeuw. "Kunstige Herstelling" van 1923 naar ontwerp van architect U. D'Helft (Brugge) waarbij de oorspronkelijke 16de-eeuwse gevel behouden bleef. De korfboogpoort is vervangen door een rechthoekige deur met gedeeld bovenlicht en een klein rechthoekig venster. De twee benedenvensters zijn voorzien van natuurstenen verdelingen. Een deel van het 18de-eeuws gebouw is gesloopt en vervangen door een woning met gevel geïnspireerd op de stijl van de oude buurwoning. Op de hoek werd een 18de-eeuwse korfboogingang met sluitstukken in rocailleform en horizontaal gelede pilasters afkomstig van het huis Predikherenstraat nummers 31-33, ingebouwd.

Nieuwbouw in een neo-16de-eeuwse stijl: de gevelordonnantie en het volume van de oorspronkelijke 16de-eeuwse gevel blijven behouden. De korfboogpoort is vervangen door een rechthoekige deur met gedeeld bovenlicht en een klein rechthoekig venster. De twee benedenvensters zijn voorzien van een natuurstenen verdeling. Een deel van het 18de-eeuwse gebouw is gesloopt en vervangen door een woning met gevel geïnspireerd op de stijl van de oude buurwoning. De ramen zijn voorzien van kleine roedeverdelingen in de bovenvakken en glas-in-lood. De benedenvensters zijn voorzien van luiken. Op de hoek werd een 18de-eeuwse korfboogingang met sluitstukken in rocailleform en horizontaal gelede pilasters afkomstig van het huis Predikherenstraat nummer 31-33 ingebouwd. De gevels zijn beschilderd.

Verankerde, bakstenen lijstgevel middenin uitlopend op een breed dakvenster uitgewerkt als tuitgevel met schouderstukken en vlechtingen. Kruisko zijnen van 1923 met kleine roedeverdeling in de ramen en glas-in-lood in de bovenlichten. Het bolkozijn van de geveltop is gevat in een nis met afgeschuinde dagkanten en gekoppelde rondbogen. Beluikte benedenvensters.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 82/1923.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 113.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 76-77.

Groenerei nummer 15

Breedhuis van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Dit pand is het resultaat van een "Kunstige Herstelling" van 1923 naar ontwerp van architect U. D'Helft (Brugge). Verankerde, bakstenen lijstgevel centraal doorbroken door een dakvenster met tuitgevel voorzien van schouderstukken, vlechtingen en rechthoekig venster. De gevel is opengewerkt met rechthoekige vensters voorzien van een natuurstenen drielicht. De deur is voorzien van een gedeeld bovenlicht. Alle muuropeningen zijn voorzien van een ontlastingsboog voorzien van een open voeg.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 82/1923.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 114.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 77, 190-191.

Groenerei nummer 16

Vormde oorspronkelijk één geheel met de panden Predikherenstraat nummers 31-36. Het volume aan de Groene Rei bestaat uit een éénlaagsvolume onder mansardedak met dakkapel en bedekt met Vlaamse pannen. De gevel is opengewerkt met rondboogpoort, waarvan de boog aanzet op rocailles. De poort wordt geflankeerd door penanten. Horizontaal gelede hoekpilasters, afkomstig van de binnenplaats van het pand aan de Predikherenstraat, hierheen overgebracht in 1923. Tussen het hoofdvolume aan de Predikherenstraat en het volume aan de Groene Rei bevindt zich een bakstenen blinde muur.

1.3.1.3. Meestraat

Meestraat zonder nummer

De Meebrug onderbreekt de Meestraat en verbindt de Meestraat met de Groenerei. De eerste vermelding van de Meebrug dateert van 1290. De huidige benaming wordt voor het eerst gebruikt in 1440. Deze brug heeft, net als de nabijgelegen Peerdenbrug, reeds vroeg een belangrijke verbindingfunctie tussen de binnenstad en de aanpalende buitenwijk, zogenaamd de "Braamberg", omdat deze laatste al kort vóór 1246 bij de binnenstad wordt gevoegd. In 1390 werd de oorspronkelijke houten brug vervangen door een stenen exemplaar, gebouwd door de befaamde Brugse bruggenbouwer Jan van Oudenaerde († 1412). De Meebrug is een eenvoudige boogbrug met gekasseid wegdek. Het parement bestaat uit regelmatig gehouwen blokken Brabantse witte zandsteen in combinatie met blauwe hardsteen voor de sluitstenen van de bogen en de dekbladen. De borstweringen aan de westzijde en de volledige oostzijde van de brug zijn opgetrokken uit baksteen.

Op de brug komt een muurvegetatie voor met onder meer eikvaren, glaskruid, steenbreekvaren, muurvaren, muurmos, fluweelmos en diverse soorten korstmossen.

BEERNAERT B. 1992: *Van Oudenaerde Jan* in Lexicon van Westvlaamse beeldende kunstenaars, 1, 127-128.

GEVAERT H. 1998: *Bruggen in de Brugse binnenstad*, Brugge, 19.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a*, Brussel – Turnhout, 207-208.

VAN HOUTRYVE A. 1994: *Op Brugse bruggen ... (2)*, in *Brugge die scone*, nummer 4, 11.

Meestraat nummer 2B-4.

Voormalige orangerie, thans eetgelegenheid, met bewaarde classicistische Reiegevel van zeven traveeën breed en twee bouwlagen en een kelderverdieping. Deze voormalige orangerie dateert uit de 18de eeuw en hoorde oorspronkelijk bij het pand Hoogstraat nummer 6.

Verankerde rode baksteenbouw op zandstenen plint. Sterk symmetrisch opgebouwde Reiegevel met centrale middenrisaliet voorzien van rondboogvenster in entablement met kroonlijst en op de tweede bouwlaag rechthoekige vensters in vlakke omlijsting. Voorts opengewerkt met rechthoekige vensters, die volgens oude postkaarten oorspronkelijk waren voorzien van luiken. Dit gebouw sluit mooi aan bij de bakstenen kaaimuur. De kaaimuur was volgens oude postkaarten oorspronkelijk voorzien van een sierlijk gietijzeren hekwerk, dat nog deels aanwezig is. T

en oosten van de orangerie strekte zich tot aan de Meebrug een oorspronkelijke tuin uit waarvan slechts één opgaande esdoorn resteert. De tuin is herwerkt tot terraszone en beperkte parkeergelegenheid.

Meestraat nummer 5

Diephuis van twee traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Gebouwd in 1674 in plaats van een houten gevel. Het pand ondergaat een consoliderende "Kunstige Herstelling" in 1994 naar ontwerp van architect M. Lammerant (Wingene) waarbij de gevel wordt gereinigd en hersteld, de natuurstenen elementen worden maximaal behouden, behoud en herstel van de doorlopende banden en de negblokimitaties en pleisterbanden rond de ramen, maximaal behoud van het schrijnwerk en herstellen van de dakbedekking met hergebruikpannen.

De verankerde bakstenen trapgevel wordt horizontaal belijnd door natuurstenen banden ter hoogte van de vroegere onder-, tussen- en bovendorpels. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van afgeschuinde dagkanten, geblokte omlijstingen en geplaatst onder een geblokte ontlastingsboog. De begane grond is voorzien van een later toegevoegde steekboogpoort.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 222.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 208.

Meestraat nummer 7

Diephuis van twee traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Gebouwd in 1674 in plaats van een houten gevel. In 1928 wordt de begane grond verbouwd. De centrale deur geflankeerd door een venster wordt vervangen door een poort. In de zijgevel wordt een deur in neo-barokke stijl geplaatst. De verankerde bakstenen trapgevel wordt horizontaal belijnd door natuurstenen banden ter hoogte van de vroegere onder-, tussen- en bovendorpels.

De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van afgeschuinde dagkanten, geblokte omlijstingen en geplaatst onder een geblokte ontlastingsboog. De begane grond is voorzien van een later toegevoegde steekboogpoort.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 650/1928.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 222.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 206-207

Meestraat nummer 9

Z.g. "De Lier". Diephuis van twee traveeën breed aan de Meestraat en vier traveeën breed aan de Groene Rei en drie bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen, gebouwd volgens jaarsteen in 1580. Verankerde bakstenen trapgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. De gevels worden horizontaal belijnd door natuurstenen banden ter hoogte van de vroegere onder-, tussen- en bovendorpels. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in geblokte natuurstenen omlijstingen en voorzien van geblokte ontlastingsbogen. De geveltop is opengewerkt met een rondboogvenster. De zijgevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen, één van de keldervensters zijn korfboogvormig. De muuropeningen zijn voorzien van een vlakke bepleisterde omlijsting.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 222.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 208.

Meestraat nummer 11

Zie Groenerei nummer 1.

1.3.1.4. Hertsbergestraat

Hertsbergestraat nummer 2

Hoekpand bij de Hertsbergestraat. Diephuis van twee traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Gebouwd in het laatste kwart van de 17de eeuw. De verankerde bakstenen trapgevel wordt horizontaal belijnd door natuurstenen banden ter hoogte van de vroegere onder-, tussen- en bovendorpels. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van afgeschuinde dagkanten, geblokte omlijstingen en geplaatst onder een geblokte ontlastingsboog. De begane grond is voorzien van een later toegevoegde steekboogpoort. De zijgevel is een verankerde bepleisterde en beschilderde lijstgevel, opengewerkt met rechthoekige muuropeningen, de deur is gevat in een natuurstenen neobarok getinte deuromlijsting.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 206-207

Hertsbergestraat nummer 4

Breedhuis uit de 17de eeuw, sinds 1823 met dubbelhuisopstand van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Later aanpassen van de benedenvensters. Verankerde bakstenen lijstgevel op licht verhoogde begane grond, met centraal tuitgeveltje afgewerkt met vlechtingen. Gebruik van blauwe hardsteen voor de steektrap, de lekdrempels en de plint doorbroken door hoge beluikte kelderopening. De gevel is opengewerkt met een rechthoekige deur en vensters, voorzien van kleine roedeverdeling.. De top is voorzien van een rondboogvenster.

Aan de Groenerei: verankerde bakstenen lijstgevel van vier/drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Dit pand bewaart een oude kern uit de 17de eeuw. In 1912 volgt een historiserende "Kunstige Herstelling" waarbij onder meer het volume aan de Reie met één bouwlaag wordt verhoogd. Het houten schrijnwerk wordt vervangen door natuurstenen kruiskozijnen en er worden gekoppelde ontlastingsboogjes en een imposante schouw geplaatst. Gebruik van zandsteen voor

kozijnconstructies telkens met gekoppelde ontlastingsbogen. In het midden uitkragende schoorsteenschacht eindigend in een tuitgeveltje en een polygonale pijp.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 102/1912, nr. 241/1912.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 120.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 106.

Hertsbergestraat nummer 6

Hertsbergestraat nummer 6 was oorspronkelijk gekend als de voormalige refuge of vluchthuis van de Proosdij van Hertsberge. Het refugehuis werd opgericht in 1503 nadat de Proosdij in 1501 werd verwoest, afgebrand en verlaten.

Dubbelhuis van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een geknikt zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Dit pand dateert uit de 16de of de 17de eeuw. In de loop van de 19de eeuw worden de muuropeningen aangepast, dit is onder meer af te lezen van de ontlastingsbogen en de muurbanden ter hoogte van de lateien en de vroegere doorgetrokken onderdorpels. In 1842 worden twee benedenvensters, voorzien van middenstijlen, verplaatst. Consoliderende "Kunstige Herstelling" in 1998 naar ontwerp van architect B. Delaey (Brugge) waarbij de Reiegevel wordt hersteld in de bestaande vergroeide vormgeving, de gevel aan de Hertsbergestraat wordt verbouwd met herwaardering van de 17de-eeuwse elementen zoals onder andere de gepleisterde negblokken en doorlopende banden.

Aan de Hertsbergestraat een breedhuis met verankerde beschilderde bakstenen lijstgevel, opengewerkt met rechthoekige muuropeningen van variërende afmetingen. De poort en de bovenvensters zijn voorzien van afgeschuinde dagkanten en imitatienegblokken tussen penanten belijnd met horizontale banden.

Het achterhuis aan de Groenerei is drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Dit volume dateert uit de 16de eeuw en ondergaat latere aanpassingen o.m. van de muuropeningen. De verankerde bakstenen tuitgevel wordt horizontaal belijnd door Brugse traveeën type I opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van bewaarde afgeschuinde dagkanten en sporen van ontlastingsbogen en grote roedeverdeling.

Dienst Openbare Werken, Bouwvergunningen, nr. 485/1998.

BEERNAERT B. 2010: Open Monumentendag 2010, "de vier elementen", Brugge, 59-66.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 120.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 107.

Hertsbergestraat nummer 8 en 10

Het huis Hertsbergestraat nummer 8 en 10 hebben een lange gemeenschappelijk voorgeschiedenis en zijn pas in 1902 in twee afzonderlijke woningen opgesplitst. Tot aan het einde van de 18de eeuw is dit huis in bezit van het kapittel van de Sint-Donaaskerk en wordt bewoond door kanunniken.

Twee soortgelijke breedhuizen met tuin lopend tot aan de Groene Rei. Telkens drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een mansardedak bedekt met pannen. Het pand dateert uit het laatste kwart van de 18de eeuw – eerste kwart 19de eeuw. Hertsbergestraat nummer 10 is voorzien van een vernieuwd parement waarachter een

oude kern schuil gaat onder meer af te lezen van de zijgevel met imposante schoorsteenschachten en sporen van natuurstenen banden.

Hertsbergestraat nummer 8 heeft een verankerde bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. De gevel aan de tuin, is opgevat als een lijstgevel van zes traveeën breed en twee bouwlagen hoog. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen, op de begane grond een erkeruitbouw. Aan de kant van de Reie een bijgebouw verbouwd in 1927 naar ontwerp van architect Maurice Vermeersch. Het bijgebouw aan de Reie is gebouwd in typische neostijl en bestaat uit een volume van twee bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. De verankerde bakstenen puntgevel met schouderstukken is voorzien van een massieve uitkragende erkeruitbouw onder een leien sleepdak gevat tussen twee trapgeveltjes. De erker rust op natuurstenen consolestenen. In de tuin volume van één bouwlaag hoog onder een pannen lessenaarsdak, gebouwd tegen de achtergevel van het pand Peerdenstraat nummer 6. Dit volume deed vermoedelijk dienst als een koetshuis, onder meer af te leiden van de typische rondboogvormige poortopeningen die oorspronkelijk volledig waren opengewerkt.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 264/1927.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 107.

BEERNAERT B. 2010: Open Monumentendag 2010, "de vier elementen", Brugge, 59-66.

1.3.1.5. Peerdenstraat

Peerdenstraat zonder nummer

De Peerdenbrug onderbreekt de Peerdenstraat en verbindt de Peerdenstraat met de Groenerei.

De Peerdenbrug wordt voor het eerst vermeld in 1392; het is een houten brug die reeds in 1431 wordt herbouwd. Deze brug heeft, net als de nabijgelegen Meebrug, reeds vroeg een belangrijke verbindingsfunctie tussen de binnenstad en de aanpalende buitenwijk, zogenaamd de "Braamberg", omdat deze laatste al kort vóór 1246 bij de binnenstad wordt gevoegd. De huidige stenen boogbrug dateert van 1642. Naast de brug, langs de Groenerei, bouwde men een drenkplaats voor paarden. Vanaf 1855 werd door de buurtbewoners geijverd om de drenkplaats weg te nemen, wat in 1862 gebeurde. Ze werd toen vervangen door een stenen borstwering. De laatste grondige herstelling van de Peerdenbrug had plaats in 1952 en spitste zich onder meer toe op het gewelf.

De Peerdenbrug is een steile boogbrug. Het parement bestaat nagenoeg volledig uit verankerde baksteen, met uitzondering van de boog en dekplaten van blauwe hardsteen. Een smalle, stenen trap ter hoogte van de noordoostzijde, afgesloten met een ijzeren hekken, geeft toegang tot het water. De brugdoorgang is op het niveau van het water versmald door middel van twee platforms.

Op de brug komt een muurvegetatie voor met onder meer eikvaren, glaskruid, steenbreekvaren, muurvaren, muurmos, fluweelmos en diverse soorten korstmossen.

GEVAERT H. 1998: Bruggen in de Brugse binnenstad, Brugge, 20-21.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 263.

VAN HOUTRYVE A., *Op Brugse bruggen ... (2)*, in *Brugge die scone*, 1994, nummer 4, 11.

Peerdenstraat nummer 2

Hoekpand bij de Hertsbergestraat. Breedhuis van zes traveeën breed en twee bouwlagen hoog en mezzanino onder een afgewolfd zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Het pand heeft een uitzicht uit de eerste helft van de 19de eeuw waarachter een oudere kern schuil

gaat. Dit is onder meer af te leiden van de nokrichting en de lagere zijgevel met sporen van dichtgemetselde korfboogingang en korfboogvormige vensters en schoorsteen. De beschilderde bakstenen schermgevel op een beschilderde plint is voorzien van een brede afgeschuinde hoek. De mezzanino is afgelijnd met een omlopend hoofdgestel en vernieuwde gootlijst. De mezzanino is opengewerkt met halfronde vensters voorzien van een waaiervormige metalen roedeversdeling afwisselend met blinde. Voorts rechthoekige deur en vensters met lekdrempels van blauwe hardsteen en vernieuwd schrijnwerk.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 957/1933.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 280.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 263-264.

Peerdenstraat nummer 4 en 6

Twee diephuizen van respectievelijk twee en twee traveeën breed aan de Peerdenstraat en vier traveeën aan de Groene Rei. Twee bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. In de loop van de 16de eeuw gebouwd als één geheel en in 1911 opgesplitst in twee woningen. Opnieuw één geheel gevormd na de laatste restauratie. Beschilderde tuitgevels van verankerde baksteen boven een bepleisterde en beschilderde plint. Aangepaste muuropeningen o.m. plaatsen van een brede steekboogpoort in 1930. De gevels zijn opengewerkt met rechthoekige vensters met lekdrempels van blauwe hardsteen. De top is opengewerkt met steekboogvensters voorzien van bewaarde afgeschuinde dagkanten. De zijgevel is gelegen aan de Reie en is ter hoogte van de kelder verdieping voorzien van een beluikte en een betraliede muuropening. Op de hoek hangt een Mariabeeld met Kind geplaatst in nis van gesinterde baksteen.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 421/1911, nr. 1085/1930, nr. 641/1936.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 280.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 264.

Peerdenstraat nummer 11

Oorspronkelijk samenstel van vier traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Het pand dateert uit de 17de eeuw en werd vanaf 1919 opgesplitst in twee enkelhuizen. Verankerde bakstenen beschilderde tuit- en lijstgevel. De gevel is opengewerkt met aangepaste rechthoekige muuropeningen. De bovenvensters zijn voorzien van behouden afgeschuinde dagkanten en rondboogluik in de top.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 87/1849, nr. 129/1919.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen van Brugge*, Brugge, p. 280.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 264.

Peerdenstraat nummer 15

Diephuis met enkelhuisopstand van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak bedekt met Vlaamse pannen opklimmend tot de 17de eeuw. Verankerde beschilderde trapgevel met in de loop van de 19de eeuw aangepaste muuropeningen.

Het huidige uitzicht is het resultaat van consoliderende "Kunstige Herstelling" naar ontwerp van architecten B. Govaert en D. Vanhoutte (Brugge) waarbij het metselwerk wordt

hersteld, de benedenvensters worden aangepast en in harmonie met de bovenbouw gebracht, de ramen worden vernieuwd naar 19de-eeuws model met kleine roede-verdeling en de gevel wordt gekaleid.

Dienst openbare werken, Bouwvergunningen, nr. 2221/1992, nr. 2425/1992.

CONSTANDT L. (ed.) 1994: *Behoedzaam omgaan. Monumentenzorg in Brugge, 1988-1993*, 1994, 160-161.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 280.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 264.

Peerdenstraat nummer 17

Diephuis met enkelhuisopstand van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak bedekt met Vlaamse pannen opklimmend tot de 17de eeuw. Verankerde beschilderde trapgevel met in de loop van de 19de eeuw aangepaste muuropeningen. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van bewaard schrijnwerk en op de begane grond bewaarde rolluikkasten. De geveltop is voorzien van een rondboogvenster.

Dienst openbare werken, Bouwvergunningen, nr. 2221/1992, nr. 2425/1992.

CONSTANDT L. (ed.) 1994: *Behoedzaam omgaan. Monumentenzorg in Brugge, 1988-1993*, 160-161.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 280.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 264.

Peerdenstraat nummer 19

Diephuis, gelegen aan de Reie, met enkelhuisopstand van twee traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak bedekt met Vlaamse pannen opklimmend tot de 17de eeuw. Het huidige uitzicht is het resultaat van een consoliderende "Kunstige Herstelling" in 1993 waarbij het metselwerk en het schrijnwerk wordt hersteld. Verankerde beschilderde trapgevel met in de loop van de 19de eeuw aangepaste muuropeningen. De gevel aan de Reie bestaat uit een verankerde bakstenen lijstgevel waarvan de kelder verdieping is voorzien van een korfboogdeur en twee kleine vensters met aanlegplaats. De bovenbouw is opengewerkt met rechthoekige vensters met behouden afgeschuinde dagkanten, zandstenen latei en ontlastingsboog in eerste en twee traveeën. Aan de Reie aanwezigheid van een aanlegplaats.

Dienst Openbare gebouwen, Bouwvergunningen, nr. 2221/1992, nr. 2425/1992.

CONSTANDT L. (ed.) 1994: *Behoedzaam omgaan. Monumentenzorg in Brugge, 1988-1993*, 160-161.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 280.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 264.

1.3.1.6. Hoogstraat

Hoogstraat nummer 4

Beschermd als monument bij MB van 25 maart 1938.

Huis "De Caese" gelegen op het einde van doodlopend straatje in het verlengde van de Mallebergplaats, en met achtergevel aan de Reie. Classicistisch breedhuis van vijf traveeën breed onder zadeldak bedekt met leien. Opgetrokken naar ontwerp van meester-metselaar E. Goddyn (Brugge) i.o.v. het bestuur van het Brugse Vrije. Jaartal 1767 cf. Reiegevel. Jaartal 1765: rechts in de plint van de voorgevel op arduinen bovendorpel van gedicht keldervenster en als chronogram op fundatiesteen in de kruin van het keldergewelf: "ICK ben geLeYt Van / Jor. anDries VanDen / bogaerDe . sChepen / en tresorIer". In de 19de eeuw is het pand o.m. bewoond door de Engelse ondernemer G. Chantrell. In 1957 wordt de linkertravee van de voorgevel verbouwd en in harmonie gebracht met de rechtertravee. In 1990-1992 wordt het pand naar ontwerp van architecten A. Lantsoght en G. Vandenabeele (Brugge) gerestaureerd en aangepast aan bankfunctie. Het pand wordt ook uitgebreid aan de westzijde met een nieuw natuurstenen trappenhuis in modernistische stijl. O.m. herschilderen op basis van sporen in okergeel en arduinen delen in grijsblauw. In 1991 aanleg van een binnenplein met zitruimte, omgeven door heestermassieven afgewisseld met enkele opgaande Amerikaanse amberbomen. In de zitruimte werd het beeld Niobe van C. Permeke geplaatst.

Bepleisterde en geelbeschilderde lijstgevel met dubbelhuisopstand van vijf traveeën breed en een middenrisaliet van drie traveeën breed onder een driehoekig fronton, geflankeerd door uitgewerkte vleugelstukken. Sterk geordonneerde gevel met gebruik van arduin voor de kolossale, met imitatiebanden belijnde hoekpilasters van het risaliet, de brede puilijst en de aflijnende profielen van het fronton en de vleugelstukken; in het timpaan, reliëf met wapenschild van het Brugse Vrije tussen rocaillemotieven; bekronende vergulde sierelementen. Licht getoogde muuropeningen in vlakke arduinen omlijsting. Ramen met grote roedeverdeling.

Rococo-getinte gevel aan de Groenerie, in het fries gedateerd "MCCCLXVII". Streng symmetrisch opgebouwde bepleisterde en beschilderde lijstgevel met kleurenpalet op basis van sporen als imitatie van witte natuursteen en blauwe hardsteen. Vijf traveeën breed, souterrain en twee bouwlagen hoog; arduinen hoekpilasters met imitatiebanden ter aflijning van de zijtraveeën en het drie traveeën brede middenrisaliet onder driehoekig fronton met oculus. Voorts gebruik van arduin voor de gevelgeleding d.m.v. doorlopende gekorniste lijsten, borstweringen, frontonprofielen en de balusters boven de zijtraveeën. Steenhouwersmerken te identificeren met G. Mondron, P.C. Trigalet (Arquennes). De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen in geprofileerde arduinen omlijsting met gegroefde sluitsteen en oren; enkele deurvensters met sierlijk ijzeren hekwerk. Luiken in souterrain. Links van het hoofdvolume een beschilderde verankerde bakstenen gevel met één groot en één kleiner venster met ramen met kleine roedeverdeling.

DIENST OPENBARE WERKEN, Bouwvergunningen, nr. 765/1989.

BEERNAERT B. 1991: *Open Monumentendag Vlaanderen. 18de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, Brugge, 14-17.

CONSTANDT L. (ed.) 1994: *Behoedzaam omgaan. Monumentenzorg in Brugge, 1988-1993*, 74-78.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen van Brugge*, Brugge, 124.

DEVLIEGHER L. 1989: Het Huis De Caese van het Brugse Vrije, *Biekorf*, 89, 61-68.

ESTHER J. 1990: De Paribas en de gulden snede, *Brugge Die Scone*, 7.

VAN BELLE J.L. 1994: *Signes Lapidaires. Nouveau dictionnaire. Belgique et Nord de la France*, Louvain-la-Neuve, nr. 329, p. 21, 56, 673, nr. 433, p. 22, 58, 157, 686; nr. 1634, p. 20, 51, 620.

VAN CLEVEN J. 1999: Het huis "de Caese" van het Brugse Vrije, een voorbeeld van XVIII-wooncultuur, *De woonstede door de eeuwen heen*, nr. 132, 2-15.

Hoogstraat nummer 28

Beschermd als monument bij MB van 16 december 1991

Laat classicistisch herenhuis in empirestijl van 1821-1826 cf. fundatiesteentjes, ter vervanging van vermoedelijk twee of drie oudere panden. Enkelhuisopstand van zes traveeën breed en twee en een halve bouwlaag hoog onder zadeldaken, achteraan afgesnuit zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. De bepleisterde en witbeschilderde lijstgevel heeft een sokkel van blauwe hardsteen. De gevel wordt horizontaal belijnd door een puilijst, kordonvormende lekdrempels en hoofdgestel met kroonlijst op klossen en tandlijst. De gevel is opengewerkt met rechthoekige vensters in geprofileerde omlijsting. De vensters op de begane grond hebben gegroefde lekdrempelconsoles. De vensters op de tweede bouwlaag in het entablement met kroonlijst. In de mezzanino kleine langwerpige vensters in geriemde omlijsting. Links is het poortrisaliet opgevat als een portiektravee met Ionische zuilen onder gekornist hoofdgestel. Ingeschreven rondboogpoort met sierlijke waaier in het bovenlicht en d.m.v. lauwer- en strikmotief opgesmukte zwikken; aansluitend balkon met cassetten onderaan de balkonplaat en empirehek. Het houtwerk is hermaakt naar 19de-eeuws model.

De achtergevel is een eenvoudige bepleisterde lijstgevel van vijf traveeën breed en gemarkeerd door het poortrisaliet met rondbogige koetspoort voorzien van een sierlijke ijzeren waaier.

Paardenstallen en koetshuis nu ingericht als handelszaak. Tegen de achtergevel uitgebouwde veranda van 1927 naar ontwerp van architect L. Viérin (Brugge). De tuin werd in passende stijl heraangelegd.

Tegen de kade van de Groene Rei staat een achthoekig tuinpaviljoen in laat classicistische stijl met kelder uitgevend op de Groenerei. In 1990 onderging dit paviljoentje een "Kunstige Herstelling". Toen werden o.m. de ramen en persiennes hersteld met behoud van oud glas, vervangen van de vroegere kalkbepleistering door een cementbepleistering, herstellen van het leien dak en herstellen en vervolledigen van de bekronende smeedijzeren bol met windwijzer. Rondboogdeur en -vensters met vorkverdeling bovenaan.

Afdeling ROHM West-Vlaanderen, Cel Monumenten en Landschappen, archief, doss. 0028/W.

DIENST OPENBARE WERKEN, Bouwvergunningen, nr. 1307/1988, nr. 2434/1989.

STADSARCHIEF BRUGGE, Bouwvergunningen, nr. 263/1927.

BEERNAERT B. 1995: *Open Monumentendag Vlaanderen. Burgerlijke gebouwen*, 21-25.

CONSTANDT L. (ed.) 1994: *Behoedzaam omgaan. Monumentenzorg in Brugge, 1988-1993*, 126-127.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen van Brugge*, Brugge, 132.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 118-120.

Brandstraatje tussen Hoogstraat nummer 28 en 30

Aan de straat, door een hek afgesloten doorgang naar de Groenerei. De Groene Rei is toegankelijk via een natuurstenen trapje en is afgesloten met smeedijzeren hekwerk. Het brandstraatje is voorzien van kasseien.

Hoogstraat nummer 34

Beschermd als monument bij MB van 16 april 2004

Dubbelhuis in rococostijl van vier traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een leien mansardedak. Ruime tuin lopend tot aan de Groene Rei. Het oorspronkelijk middeleeuws

diephuis was een vrijstaand woonhuis van twee bouwlagen hoog afgedekt met een zadeldak. In de loop van de eeuwen werd het pand meermaals verbouwd. Oorspronkelijk stond aan de oevers van de Groene Rei een achterhuis dat in gebruik was als huidenvetterij. Dit volume staat ook afgebeeld op de kaart van Marcus Gerards (1562). In 1974 werd de gevel van 1754 op basis van iconografisch materiaal gereconstrueerd naar ontwerp van architect H. Davans (Brugge). Het huidige uitzicht is het resultaat van een restauratie naar ontwerp van architect K. Vandeweghe (Brugge) in 2009-2010.

Het pand bewaart een oude 13de-eeuwse kern, onder meer af te lezen van het interieur en de achtergevel. Bepleisterde en beschilderde lijstgevel op beschilderde plint met één beluikte kelderopening. Het middenrisaliet is twee traveeën breed en sluit aan bij houten neo-18de-eeuwse-dakkapel, getypeerd door voluten, klauwstukken en spiegelboog op gestrekte uiteinden en verlevendigd door guirlandes, bladwerk en vaas. Belijnende gekorniste pui- en kroonlijst. De gevel is opengewerkt met rechthoekige deur en vensters respectievelijk voorzien van een sierlijk bovenlicht en kleine roedeverdeling geplaatst tussen verdiepte penanten.

De achtergevel is een bakstenen puntgevel van twee traveeën breed en twee bouwlagen hoog. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. Op de begane grond rest een gedeelte van een ontlastingsboog; op de tweede bouwlaag en in de geveltop telkens twee rondbogen, een grotere met strekken en een kleinere met koppen die de vensternissen afdekken. Ook enkele fragmenten van een lijst van Doornikse steen, als verlenging van lateien en dorpels.

Op de verankerde kaaimuren staan bakstenen pijlers waartussen een houten afsluiting.

Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 1558/1974; Kaarten en plannen, nr. 20.
BEERNAERT B., 2009: Hoogstraat 34, het huis aan de Schotterstraetken (monument in de actualiteit), *Zorg, Open monumentendag Brugge*, p. 56-66.
DEVLIEGHER L., 1975: *De huizen van Brugge*, Brugge, p. 132-134.
GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18n a Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 221.

Hoogstraat nummer 36

Diephuis met een enkelhuisopstand van vier traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder afgewolfd zadeldak bedekt met Vlaamse pannen. Achter de gevel gaat een laatgotische kern uit de 14de eeuw schuil. Het huidige uitzicht is het resultaat van historiserende reconstructie in 1979 naar ontwerp van architect H. Davans (Brugge) op basis van de in 1974 vrijgekomen sporen.

Verankerde bakstenen tuitgevel waarvan de top is voorzien van vlechtingen. Verwerking van Euvillesteen voor de hoekstenen, de doorlopende onderdorpels, de kruis- en bolkozijnen telkens in geprofileerde rondboognissen met driepasmaaswerk in het boogveld. Twee getraliede kelderopeningen. Korfboogdeur toegankelijk via arduinen buitentrapp, afgeschuinde dagkanten en als bovenlicht een bolkozijn met glas-in-lood.

De achtergevel uit 16de – 17de eeuw is twee bouwlagen hoog en is drie traveeën breed. Verankerde bakstenen puntgevel afgewerkt met vlechtingen en opengewerkt met rechthoekige vensters en deur met afgeschuinde kanten en strekken. Sporen van rondbogen en rondboognissen op de bovenverdieping. In de top sporen van zandstenen lijst en luik in de top.

Bijhorende tuin uitgevend aan de Groene Rei afgesloten met identieke bakstenen hekpijlers als bij Hoogstraat nummer 34, met ijzeren hekwerk.

DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen van Brugge*, Brugge, 135.

GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Oudste kern, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NA Noord, Brussel - Turnhout.

Achterhuis bij het pand Hoogstraat nummer 40

Diephuis van twee traveeën breed en twee en een halve bouwlaag hoog onder een pannen schilddak. Vermoedelijk gebouwd in de eerste helft van de 19de eeuw. De oorspronkelijk werkplaats van één bouwlaag hoog werd in 1908 verhoogd met één bouwlaag. Verankerde orangerode baksteenbouw opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. Onder de kroonlijst een bepleisterde en beschilderde lijst. Bijhorende terras uitgevend op de Groene Rei aangelegd op aangespoelde grond.

Stadsarchief Brugge, *Bouwvergunningen*, 168/1908, 239/1908.

Achterhuis bij het pand Hoogstraat nummer 42

Diephuis van drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Volgens bouwvergunning gebouwd als werkplaats in 1913 en in 1930 verbouwd tot een woonhuis met zicht op de Groene Rei. Verankerde rode bakstenen tuitgevel opengewerkt met licht getoogde vensters en in de top een rondboogvenster. Op de verdieping een deurvensters met sierlijke smeedijzeren balkonleuning. Bijhorende terras uitgevend op de Groene Rei aangelegd op aangespoelde grond.

Stadsarchief Brugge, *Bouwvergunningen*, nr. 344/1913, nr. 1212/1930.

Achterhuis bij het pand Hoogstraat nummer 44

Smal breedhuis van twee traveeën breed en twee bouwlagen hoog onder een pannen zadeldak. Verankerde bakstenen lijstgevel opengewerkt met rechthoekige muuropeningen

Stadsarchief Brugge, *Bouwvergunningen*, 113/1886, 605/1928, 765/1928, 386/1929

Hoogstraat nummer 46

Diephuis van drie traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een pannen schilddak bedekt met Vlaamse pannen met bijhorende tuin uitgevend aan de Groene Rei. In de tuin staat een volume van één bouwlaag onder een pannen schilddak. Volgens een bouwvergunning van 1928 was dit volume oorspronkelijk opgevat als een prieeltje. Sinds 1928 een verankerde bepleisterde en beschilderde lijstgevel met 19de-eeuws uitzicht. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen. Kroonlijst op klossen.

Stadsarchief Brugge, *Bouwvergunningen*, 605/1928.

Hoogstraat nummer 48

Breedhuis van twee traveeën breed en twee en een halve bouwlaag hoog onder een pannen schilddak (?). De bepleisterde en beschilderde lijstgevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen, op de verdieping met onderdorpels rustend op gegroefde consoles. De gevel wordt afgelijnd door een kroonlijst op klossen.

Hoogstraat nummer 50

Hoekpand bij de Molenbrug, van drie traveeën, een hoektravee en zijgevel aan de kant van de Reie van vijf traveeën. Twee en een halve bouwlaag hoog onder een pannen schilddak. De 19de-eeuwse bepleisterde en beschilderde lijstgevel wordt horizontaal belijnd door imitatievoegen. De gevel is opengewerkt met rechthoekige muuropeningen,

op de begane grond en verdieping met onderdorpels rustend op gegroefde consoles. Nieuwe erkeruitbouw.

Hoogstraat zonder nummer

De Molenbrug wordt reeds in 1291 vermeld. Bij het uitgraven van de Coupure in 1751 werd de stenen brug vervangen door een houten en nadien door een ijzeren draaibrug. De huidige brug dateert van 1976. Bakstenen boogbrug met kasseien wegdek. De gietijzeren leuning is geplaatst op arduinen dekstenen.

1.3.2. Omgevingselementen

1.3.2.1. Kaaimuren

Het huidig uitzicht van de kaaimuren is fasegewijs tot stand gekomen. Aan de hand van historische kaarten en postkaarten kunnen we de evolutie schetsen. Nabij de zuidelijke rand van de Groene Rei zijn tot in de 19de eeuw verlaagde kaaimuren geweest die als laad- en loskade hebben gefungeerd. Vermoedelijk is dit ook voor de Steenhoudersdijk het geval geweest. Vanaf het einde van de 19de eeuw werden de kaaimuren verhoogd en voorzien van afsluitingen.

Ter hoogte van het pand Steenhoudersdijk nr. 1 was er tot ca. 1950 een z.g. "Garde corps" of gietijzeren afsluiting die liep van de Blinde Ezelbrug tot aan een waterpomp die ter hoogte van Steenhoudersdijk nummer 1 stond. De kaaimuren langs de Steenhoudersdijk waren oorspronkelijk lager en lagen op het niveau van de straat. Volgens een foto van ca. 1936 werden werken uitgevoerd aan de kaaimuren en werden ze vermoedelijk tot op het huidige niveau gebracht met hergebruik van de natuurstenen dekstenen.

De kaaimuren langs de Groenerei tussen de Peerdenbrug en de Molenbrug zijn in de loop der tijden ook aangepast. Naar aanleiding van het graven van de Coupure werden vermoedelijk de kaaimuren aan de Groenerei aangepast. Ter hoogte van de panden Groenerei nummer 7 en nummer 8 was een drenkplaats voor paarden gelegen. Vanaf 1855 werd door de buurtbewoners geijverd om de drenkplaats weg te nemen, wat in 1862 gebeurde. Ze werd toen vervangen door een stenen borstwering.

Op verschillende plaatsen, onder meer ter hoogte van Groenerei nummer 2 en Groenerei nummer 16 is de kaaimuur onderbroken door een natuurstenen watertrap naar de Reie.

Op de kaaimuren komt een muurvegetatie voor met onder meer eikvaren, glaskruid, steenbreekvaren, muurvaren, muurmos, fluweelmos en diverse soorten korstmossen.

1.3.2.2. Gietijzeren leuning van z.g. "Garde corps"

Dergelijke gietijzeren afsluitingen zijn ook aanwezig langs de reeds beschermde Lange Rei. Over de geschiedenis en herkomst van de gietijzeren leuning is heel weinig geweten. In het stadsarchief vonden we in het "Fonds Openbare Werken" informatie terug over het plaatsen van de z.g. "Garde corps". Volgens een bewaard lastenboek van 1887 werden de eerste gietijzeren leuning geplaatst langs de Lange Rei over een lengte van 181,5 meter ter hoogte van de z.g. Duinenbrug. Het plaatsen van gietijzeren leuning staat ook duidelijk omschreven in het lastenboek.

a. Peerdenstraat

Ter hoogte van Peerdenstraat nummer 19 is er een gietijzeren leuning bewaard, een z.g. "Garde corps". De leuning aan de Peerdenbrug bestaat uit balusters die drieledig zijn opgebouwd. De achthoekige basis gaat over in een ronde schacht en wordt bekroond door een bolornament. De balusters zijn voorzien van het wapenschild van Brugge en de Brugse leeuw.

De balusters zijn driedelig opgebouwd. De achthoekige basis gaat over in een ronde schacht en wordt bekroond door een bolornament. De sokkel is bij enkele exemplaren aan weerszijden nog voorzien van krulornamenten die de horizontale buizen ondersteunen. De schacht is voorzien van blad- en bloemmotieven. Het topstuk is tweeledig opgebouwd en bestaat uit een vierkante bekroning voorzien van een Brugse B en een bolornament. Bij sommige exemplaren is dit laatste verdwenen. Wanneer precies dit type werd geplaatst is niet duidelijk.

b. Predikherenrei

Deze balusters zijn driedelig opgebouwd. Ze hebben een achthoekige basis overgaand in een ronde schacht. De sokkel is voorzien van een merkteken bestaande uit een hoorn opgehangen aan een strikmotief en de initialen "j/d/j". Wat deze initialen betekenen hebben we niet kunnen achterhalen. Ter hoogte van de eerste leuning bevindt zich een bolornament met eiermotief. Dit gaat over in een gegroefde schacht. De baluster wordt bekroond door een tweeledige leeuwenkop ter hoogte van de tweede leuning. Wanneer dit type precies werd geplaatst is niet duidelijk.

1.3.2.3. Houtig erfgoed

Aan de Steenhoudersdijk en de zuidelijke kade van de Groene Rei is plaatselijk een lineaire beplanting van opgaande bomen aanwezig. Het betreft een onderbroken rij van in totaal dertien opgaande lindebomen, waaronder enkele jongere exemplaren. Nabij de Molenbrug bevinden zich twee forse platanen. Hoewel deze huidige plantlocaties niet als traditioneel en strikt genomen ook niet als historisch kunnen worden beschouwd, vormen ze wel een fraai en inmiddels vertrouwd beeld binnen de middeleeuwse stadskern. Watergebonden bomenrijen langs de Groene Rei worden op historische kaarten vaak niet afgebeeld, maar zijn bijvoorbeeld wel aangeduid op de Popp-kaart (1854) voor wat betreft het gedeelte van de Steenhoudersdijk. De bomenrijen zijn ondersteunend voor de lineaire structuur van de reien. Bekend is dat dergelijke beplantingen eertijds vooral bestonden uit iepen of olmen en pas recenter (mede door de iepen/olmenziekte) zijn vervangen door overwegend linden.

1.4. Fysieke toestand

De fysieke toestand van de onroerende goederen gelegen binnen het stadsgezicht waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken (30 januari 2016, 17 juni 2016, 15 september 2016). De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.1.1. Historische waarde

Uit het bovenstaand historisch overzicht (zie punt 1.2.) blijkt dat de Groene Rei één van de belangrijkste stadskanalen is waarin nog deels de natuurlijke loop van de rivier de Reie herkenbaar is in de licht kronkelende bedding. Dit is een bijna uniek gegeven binnen het kanalenstelsel in de Brugse binnenstad. Het huidige tracé werd gekanaliseerd en is op de meeste plaatsen smaller dan de oorspronkelijke natuurlijke bedding. Dit heeft men kunnen aantonen aan de hand van archeologisch onderzoek achter de huizen Hoogstraat nummer 6 en nummer 8.

De Groene Rei maakt deel uit van de eerste omwalling van 1127 en vormde het vervolg van de waterloop de Reie die via het Minnewater de stad binnenkwam en via het tracé Begijnhof, Sint-Janshospitaal, Onze-Lieve-Vrouwekerk, de Dijver, de Groene Rei en de Lange Rei de stad in het noorden verliet.

De Groene Rei vormt binnen het centrum van de stad Brugge een belangrijke lineaire stedelijke structuur en speelde een belangrijke rol in de waterhuishouding van de stad door de aanwezigheid van de molen bij de Molenbrug. Er was een dam in de omgeving van de molenbrug om het waterpeil van de Groene rei te verhogen ten behoeve van de watermolen en de zuidelijke verdediging van Brugge.

Bovendien maakte de Groene Rei deel uit van de eerste omwalling, aangelegd in 1127-1128 naar aanleiding van belangrijke politieke gebeurtenissen. De stad kreeg toen wellicht voor het eerst een eigen stadskeure en een college van schepenen. De moord op Karel de Goede op 2 maart 1127 in de Sint-Donaaskerk is het gevolg van een conflict met de clan der Erembalden, meer bepaald Bertulf, de proost van Sint-Donaas. Dit illustreert een confrontatie tussen de oude en de nieuwe elite, tussen de grafelijke macht en het opkomende patriciaat. Onder Willem Clito, de nieuwe graaf, worden de wolaanvoer en de handel met Engeland ernstig belemmerd. Dit leidt tot een opstand die escaleert tot een burgeroorlog. Willem Clito wordt in 1128 opgevolgd door Diederik van de Elzas, een kandidaat van de tegenpartij, Engeland.

Naar aanleiding van de politieke gebeurtenissen van 1127 (onder meer de moord op Karel de Goede) begint Brugge zich te onderscheiden van het omliggende land. De stad beschikt voor het eerst over een eigen stadskeur en een college van schepenen dat het gewoonterecht in handen heeft. Door de aanleg van de eerste omwalling tekent Brugge zich af in het omliggende platteland. Deze omwalling volgt grotendeels het tracé van de huidige binnenreien: Speelmansrei, Augustijnenrei, Gouden-Handrei, Sint-Annarei, Groenerei en Dijver. Over het verdere verloop van de Reie in de buurt van de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het Sint-Janshospitaal bestaat nog onzekerheid. Sommige historici stellen dat de Reie ten noorden en ten westen van de Onze-Lieve-Vrouwekerk liep. Volgens anderen liep de Reie achter de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Het geheel vormt een omwald, haast eivormig gebied met palissades, houten verdedigingstorens en poorten. Vermoedelijk wordt in de loop van de 12de eeuw of in het begin van de 13de eeuw de houtbouw vervangen door steenbouw. Van deze laatste rest nog een gedeelte van een halfronde versterkingstoren aan de Speelmansrei (Pieter Pourbusstraat nummer 3), muurresten aan de Moerstraat en de Molenbrug. Ter hoogte van de Molenbrug stond een stadspoort van de eerste stadsomwalling, namelijk de Oude Molenpoort. De stadsomwalling zoals die in 1127-1128 tot stand kwam is nog steeds herkenbaar in het actuele grondplan van Brugge. Op deze omwalling bevonden zich zes stadspoorten, die enkel maar uit teksten gekend zijn. In het oosten was de stad toegankelijk via de Oude Molenpoort, ter hoogte van de huidige Molenbrug. Het gebied binnen de eerste omwalling omvatte het zogenaamde "Groot Vierkant", het gebied op de centrale zandrug met de burcht.

Het Brugse schependom, een aanzienlijk gebied voor een vroeg 12de-eeuwse stad, is toegankelijk via zes stadspoorten. De poortstraten vormen belangrijke in- en uitvalswegen en groeien later uit tot belangrijke commerciële assen. De wegen aan de Vlaming- en de Ezelpoort staan in verbinding met de Kust en de Polderstreek. De oude Molenpoort sluit aan bij de weg naar Aardenburg en vermoedelijk ook Antwerpen. De Noordzand- en de Zuidzandpoort geven toegang tot de weg naar Gistel, Oudenburg, Ieper en Rijsel. Aan de Mariapoort beginnen de wegen naar Gent en Kortrijk. Over de reien worden houten bruggen gebouwd die toegang verschaffen tot de buitenwijken. Later worden die door stenen constructies vervangen.

Het huidige uitzicht van de Groene Rei en omgeving is in de eerste plaats het resultaat van bouwen, verbouwen en restaureren door de eeuwen heen. Deze gebeurtenissen en de

verschillende stromingen binnen de architectuur hebben gezorgd voor een belangrijke historische gelaagdheid in het stadsbeeld.

Voor de evaluatie van de historische waarde werd als uitgangspunt de inleiding "historische en stedenbouwkundige achtergrond" genomen uit de publicatie "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, Stad Brugge, Oudste kern, deel 18na". Deze inleiding werd aangevuld met concrete en relevante voorbeelden die van toepassing zijn op het voorgestelde stadsgezicht.

Langsheen de Groene Rei zijn door de eeuwen heen heterogene en beeldbepalende gevelrijen tot stand gekomen. Hierbij wordt enerzijds het bouwen binnen de eerste stadsomwalling geïllustreerd en anderzijds wordt de stadsuitbreiding aangetoond met bebouwing buiten de eerste omwalling. De nog aanwezige brandstraatjes zijn getuigen van de vroegere perceelstructuren zoals die staan weergegeven op het stadsplan van Marcus Gerards van 1562. Voorbeelden hiervan zijn onder meer tussen de panden Hoogstraat nummer 28 en nummer 30 en tussen de panden Groenerei nummer 4 en nummer 5, sinds 1873 toegevoegd bij het pand Groenerei nummer 4. Het voormalige "Papemoenstraatje" gelegen tussen de Groenerei nummer 12 en 14 illustreert dit ook. Deze steegjes stonden in verbinding met de Reie, om bij brand het nodige bluswater te kunnen aanvoeren.

De kleinere percelen tussen de Meestraat en de Peerdenstraat zijn het resultaat van een verkaveling tussen 1170 en 1183 met als doelstelling het gebied optimaal als woonzone te gebruiken.

Kort voor het midden van de 13de eeuw werden de Meebrug en de Peerdenbrug gebouwd, om de toen pas verkavelde wijk rond de Leertouwerstraat en de Braambergstraat gemakkelijk bereikbaar te maken. De bruggen over de Groene Rei concretiseren niet alleen de eerste poging van de Brugse bevolking tot het verdedigen van de stad in de woelige periode na de moord op Karel de Goede in 1127, maar illustreren ook de groei die de stad kort na de aanleg van de omwalling maakt, waardoor de buitenwijken al snel konden aansluiten bij de binnenstad. Ze illustreren daarmee de evolutie van Brugge als "open" stad.

De Groene Rei sloot aan op de nieuw gegraven Coupure en werd veelvuldig gebruikt als ligplaats voor binnenschepen. De binnenschepen werden ingezet voor het regionaal en lokale transport van volumieuze of zware producten, zoals bouwmaterialen. Dit bleef zo tot in de 19de eeuw, en zelfs deels nog tot in de jaren 1950. Op foto's en prentkaarten van de 19de eeuw ziet men vaak binnenschepen. De Coupure werd pas in het midden van de 18de eeuw gegraven. Het nieuwe kanaal liep van de Molenbrug tot aan de vestingen in de buurt van de Gentpoort. De coupure werd na verschillende onteigeningen uitgegraven in 1751-1753 op vraag van de Gentenaren als voltooiing van de waterverbinding tussen Oostende en Gent via Brugge: na de Vrede van Munster (1648) was ze de enige mogelijke scheepvaartverbinding tussen Gent en de zee. Het commerciële centrum in de omgeving van de Markt verschuift door het graven van de Coupure in 1751-1753, waardoor de verbinding met het kanaal naar Gent mogelijk is. De haveninfrastructuur ter hoogte van de oostelijke Marktzijde raakt hierdoor in onbruik. De Sint-Jansbrug en de Waterhal worden gesloopt en de Kraanrei wordt tot aan de Markt in twee fasen overwelfd. In plaats van de waterhal komt een classicistisch complex dat een twintigtal panden omvat met onder meer herbergen en het lokaal van de "Société Littéraire".

Dit stadsbeeld met centraal de Groene Rei, de brugjes, aansluitende bebouwing en tuinen, soms met paviljoenen, en de aanpalende straten en bebouwing zijn vastgelegd in talrijke niet geschreven bronnen zoals schilderijen en foto's. Hier was het woonhuis en atelier van één van de belangrijkste steendrukkers E. Daveluy (1812-1894) gevestigd (cf. Groenerei nummer 6). Hij vervaardigde een belangrijke reeks porseleinkaarten, waaronder ook deze van de belangrijkste stadgezichten zoals de Groene Rei.

De Groene Rei en omgeving vormt één van de klassieke stadsgezichten die al in de 19de eeuw door de pioniers van de fotografie werden vastgelegd. De Groene Rei is dan ook één van de meest gefotografeerde en geschilderde zichten van Brugge. Dit stadsbeeld werd

door gekende en minder gekende kunstenaars vastgelegd en illustreert de waardering door verschillende generaties tot op heden. Belangrijke kunstenaars zoals onder andere de Belgische symbolische schilder en beeldhouwer Fernand Khnopff (1858-1921) schilderden dit stadsgezicht.

Tot op heden is de Groene Rei en omgeving een trekpleister voor schilders die dit zicht willen vereeuwigen op doek. Ook belangrijke historische figuren zoals Sir Winston Churchill (1874-1965) hebbende Groene Rei op doek gezet.

Het water en de statige architectuur vormen zonder twijfel een interessante toeristische trekpleister. In 1900 werd in het tijdschrift "Petite Revue Illustrée de l'Art et de l'Archeologie en Flandre" op een lovende manier over de reien geschreven. In 1905 gebeurde de eerste aanvraag om de toeristische mogelijkheid van de Brugse reien volop te benutten. De Groene Rei getuigt ook van een vroege vorm van recreatief gebruik zoals de toeristische rondvaarten die vanaf 1905 werd georganiseerd en die tot op heden nog steeds bestaan.

Vanaf de 20ste eeuw had men ook aandacht voor het romantische Brugge, waarbij de Reien een belangrijke rol speelden. In de reisgidsen over Brugge worden de reien vanaf het begin van de 20ste eeuw beschreven. De panoramische zichten werden samen met de monumenten opgenomen in de reisgidsen. Bij de beschrijving van de reien werd de Groene Rei het meest aangehaald en werd ook in het beeldmateriaal steeds weer gepresenteerd om zijn zeer pittoresk karakter. In een reisgids van 1929 wordt de Groene Rei als volgt omschreven: "Groenerei is a charming spot constantly frequented especially by painters on account of its picturesque nooks and corners" (in Bruges and the Belgian Seascapes, J. Franck, 1929). In de gidsenliteratuur werd vaak expliciet reclame gemaakt voor deze nieuwe vorm van stadsexploratie, de toeristische rondvaarten.

2.1.2. De architecturale waarde

De bebouwing langs de Groene Rei is het resultaat van bouwen en verbouwen door de eeuwen heen. Binnen het stadgezicht "Groene Rei en omgeving" zijn verschillende architectuurstijlen en -types te onderscheiden. Voor de evaluatie van de architecturale waarde werd als uitgangspunt de architectuurhistorische inleiding genomen uit de publicatie "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, Stad Brugge, Oudste kern, deel 18na". Deze inleiding werd aangevuld met relevante voorbeelden uit het voorgestelde stadsgezicht.

De bebouwing langs de Groene Rei en omgeving vertoont een grote historische gelaagdheid en bezit belangrijke merktekens in het stedelijk landschap. De heterogene gevelwanden langs de Steenhoudersdijk, de Groenerei, de Peerdenstraat, de Meestraat en de Hertsbergestraat zijn het resultaat van het bouwen en verbouwen door de eeuwen heen. Binnen het stadgezicht "Groene Rei en omgeving" zijn verschillende types van architectuur te onderscheiden. De verbinding met de oudste omgrachte kern gebeurt via de houten bruggen van de stadspoorten en andere bruggen, die ook houten constructies zijn.

De kaart van Marcus Gerards van ca. 1562 geeft een goed beeld van de bebouwing langs de Groene Rei. Niet alleen de verhouding tussen de bebouwde en de ongebouwde omgeving komt goed tot uiting op deze kaart, maar ook de lokalisatie en de detaillering van de monumentale openbare burgerlijke en religieuze gebouwen en van belangrijke semi-publieke en privé-constructies. Voorbeelden zijn onder meer het voormalig refugehuis of vluchthuis van de Proosdij van Hertsberge ter hoogte van het huidige Hertsbergestraat nummer 6. Een ander voorbeeld zijn de panden Hertsbergestraat nummer 8 en 10 die werden bewoond door de kanunniken van Sint-Donaas. Beiden worden op de kaart van Marcus Gerards (1562) als grote domeinen afgebeeld.

Daarbuiten komen ook de verschillende huizentypes en hun verspreiding tot hun recht, waardoor de kaart een interessant, algemeen basisdocument is. De weergegeven bebouwing kenmerkt zich vooral door de aanwezigheid van diephuizen met bijhorende ommuurde tuinen.

Langs de Groene Rei en omgeving vestigden zich verschillende religieuze instellingen. Vanaf de 13de-14de eeuw is het de religieuze architectuur die getuigt van het bouwen binnen de eerste stadsomwalling en het bouwen in de middeleeuwse stadsuitbreiding. Aan de Hertsbergestraat werd in 1503 het refugehuis of vluchthuis van de Proosdij van Hertsberge opgericht. Het refugehuis werd opgericht in 1503 nadat de Proosdij in 1501 werd verwoest, afgebrand en verlaten. Het voormalig refugehuis neemt een volledig bouwblok in tussen de Hertsbergestraat en de Groene Rei. Het godshuis "De Pelikaan" illustreert het bouwen in de middeleeuwse stadsuitbreiding van sociale woningen in de 18de eeuw. Dit godshuis werd volgens de jaarsteen gesticht in 1714 en bestond oorspronkelijk uit zeven wooneenheden met een bijhorende kapel bestemd voor zeven weduwen.

De omgeving van de Groene Rei vormt een staalkaart van verschillende architectuurstijlen vanaf de 15de eeuw tot de 20ste eeuw. De architectuurgeschiedenis van de privé-woningen kan geschreven worden aan de hand van de bebouwing langsheen de Groene Rei. Wonen langs het water werd al vanaf de middeleeuwen als een privilege gezien en dit weerspiegelt zich in de nog bestaande statige gebouwen. Hier vinden we voorbeelden van gotische panden met typische Brugse traveenissen en maaswerk in de boogvelden. In de 17de eeuw zijn barokelementen zoals onder meer de uitwerking van de geblokte ontlastingsbogen, de cartouches in de boogvelden en geblokte omlijstingen terug te vinden bij de traditionele trap- en puntgevels. De klassicerende barok en de Lodewijk XIV-stijl worden sporadisch ingevoerd vanaf het einde van de 17de eeuw - begin van de 18de eeuw en worden vanaf ca. 1740 tot ca. 1770 vervangen door de Lodewijk XV-stijl. De invloed van deze architectuur beperkt zich tot de horizontaliserende registerindeling en segmentboogvormige muuropeningen met vlakke omlijstingen. Het laatclassicisme wordt hier gekenmerkt door vlakke bepleisterde lijstgevels, deze worden vanaf de eerste helft van de 19de eeuw meer uitgewerkt. Deze trend zet zich door tot in het neoclassicisme. De historiserende stijl, waarbij de restauratie gekend is als "Kunstige Herstelling", wordt hier goed geïllustreerd bij een groot aantal panden. Eveneens zijn er panden bewaard in historiserende architectuur uit de jaren 1940-1960 waarbij vroegere voorbeelden als illustratie dienden.

De bebouwing langs de Groene Rei en de omgeving is tot stand gekomen dankzij de inbreng van enkele toonaangevende architecten en bouwmeesters. De Meebrug verving in 1390 de oorspronkelijke houten brug en werd gebouwd door de befaamde Brugse bruggenbouwer Jan- van Oudenaerde († 1412). De Meebrug is een eenvoudige boogbrug met gekasseid wegdek. Het parement bestaat uit regelmatig gehouwen blokken Brabantse witte natuursteen in combinatie met blauwe hardsteen voor de sluitstenen van de bogen en de dekbladen. De borstweringen aan de westzijde en de volledige oostzijde van de brug zijn opgetrokken uit baksteen.

Het huis "Die Caese" werd gebouwd naar ontwerp van meester-metselaar E. Goddyn die een belangrijke rol werd toebedeeld in het bepalen van het uitzicht van het 18de-eeuwse Brugge. Hij realiseerde belangrijke gebouwen zoals onder meer het Arentshuis (Dijver nummer 16), het college van de Engelse Jezuïeten (Spiegelrei nummer 15). Allemaal belangrijke voorbeelden van 18de-eeuwse architectuur.

Enkele panden zijn het resultaat van een verfraaiende restauratie die kenmerkend is voor bepaalde 19de-eeuwse architecten zoals bijvoorbeeld architect Jozef Viérin (1872-1949) en architect Urbain D'Helft (1891-1962).

De binnen het stadsgezicht opgenomen panden zijn weinig verbouwd. Het geheel is weinig verstoord door nieuwbouw en er komen geen grote schaalbreuken voor. Slechts één pand dateert uit de tweede helft van de 20ste eeuw en is opgetrokken in een historiserende stijl.

2.1.2.1. Gotische bouwkunst

Bruggen

In de loop van de 14de eeuw komen ter vervanging van de houten bruggen robuuste één- of meerledige boogbruggen, opgetrokken uit zandsteen in combinatie met Doornikse kalksteen voor de overwelling en de bogen. Stenen banken horen er meestal bij en eventueel ook een steektrapje naar het water.

De bebouwing buiten de eerste stadsomwalling zijn toegankelijk via de Groene Rei met bewaarde kaaimuren vormen samen met de bruggen over de Reie een authentiek geheel. De bruggen Meebrug en de Peerdenbrug zijn reeds afgebeeld op de kaart van Marcus Gerards (1562). De Meebrug is van de hand van de meester metselaar Jan van Oudenaerde en laat zich kenmerken door het natuursteengebruik. De Peerdenbrug dateert van 1642 en is een steile boogbrug. Het parement bestaat uit verankerde baksteen, met uitzondering van de blauwe hardstenen boog en dekplaten.

Woonhuizen

In de gevelopstanden van de openbare gebouwen en de privégebouwen ontwikkelt zich een specifieke ritmering die veelal in de baksteenarchitectuur maar ook in rijkere voorgevelparementen van natuursteen wordt toegepast. Deze typisch Brugse gevelindeling wordt gekenmerkt door nissen die de muuropeningen eerst per travee en later geleidelijk samen omsluiten. Bovenaan zijn deze nissen afgesloten door een rondboog of varianten als spits-, tudor-, accolade- of segmentbogen. Soms gaat het ook om uitgelengde rechthoekige nissen. De Brugse travee is in het boogveld vaak voorzien van maaswerk, dat ook een evolutie ondergaat. Het achterhuis bij het pand Hertsbergestraat nummer 6, de voormalige refuge van de Proosdij van Hertsberge uitgevend aan de Groene Rei, illustreert de Brugse traveeën type I. De gevel wordt hier verticaal geleed door de toepassing van de Brugse traveeën type I opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van bewaarde afgeschuinde dagkanten en sporen van ontlastingsbogen. Groenerei nummer 4 werd oorspronkelijk geleed door Brugse traveeën type I.

In de publicatie "L'Art des façades" van 1875 onderscheidt C. Verschelde voor het eerst drie types van Brugse traveenissen. In de Brugse travee, type I, toegepast bij het pand Groenerei nummer 3, worden de vensters per travee in één veelal rondbogige nis gevat. De boogvelden zijn voorzien van maaswerk. De Brugse travee, type I blijft doorleven tot circa 1640. Vanaf 1520 komt een tweede type van de Brugse travee voor. Hier worden alle traveeën in één samengestelde nis gevoegd tot in het topstuk. Dit type is voor het eerst toegepast in de achtergevel van de "Nieuwe Schepenkamer" van het voormalige Landhuis van het Brugse Vrije. Binnen het voorgestelde stadsgezicht komt dit type niet voor.

Het type III wordt vermoedelijk vanaf 1527 toegepast. De samengestelde boognis wordt nu onderbroken door doorlopende muurdammen en het maaswerk wordt rijkelijk uitgewerkt. Voorbeelden hiervan zijn onder meer de vrijstaande oostgevel van de "Vierschaar" van het vroegere Landhuis van het Brugse Vrije (Burg nummer 11-11A), daterend van 1532.

Het maaswerk in de boogvelden is grondig bestudeerd en geanalyseerd door L. Devliegheer in de publicatie "De huizen te Brugge". In de 15de eeuw beperkt het maaswerk zich tot sobere driepassen of kleine spitsboogjes, zoals bij het pand Groenerei nummer 3.

2.1.2.2. Barok

Tijdens deze periode wordt gebruik gemaakt van traditionele materialen zoals onder meer de combinatie van baksteen met zandige kalksteen. In mindere mate wordt gewerkt met

blauwe hardsteen. In de privéarchitectuur breekt de barok moeizaam door en blijven de laatgotische gevelstructuur en de Brugse travee doorleven tot circa 1640.

Als gevolg van het hallengebod van 1616 worden houten gevels vervangen door stenen. Meestal behouden de panden hun oudere structuur en kern, zodat het hier enkel gaat om het vernieuwen van de voorgevel, wat in talrijke panden nog blijkt uit de bouwnaden in de zijgevels en het verschillend baksteenmetselwerk. Het traditionele diephuistype met bakstenen trapgevel blijft hierdoor doorleven doch wordt nu opgesmukt met barokelementen. Voorbeelden hiervan zijn onder meer het pand Groenerei nummer 3. Dit pand is een karakteristiek voorbeeld van het versteningsproces in de evolutie van de hout- naar de baksteenbouw. Vermoedelijk gaat het om een bakstenen gevel ter vervanging van een uitkragende gevel.

Typisch voor de barok is de overkragende bovenbouw op een boogfries, vaak steunend op uitgewerkte consoles. De barokgevel wordt verder getypeerd door doorgetrokken zandstenen of geschilderde lekdrempels en eventueel lateien, ontlastingsbogen met al dan niet van mascarons voorziene aanzet- en sluitstenen, en oculi aan weerszijden van het zolderluik. Geornamenteerde of historiserende cartouches vervangen in de boogvelden de laatgotische traceringen. De boogvelden zijn voorzien van afbeeldingen met religieuze thematiek of huisnamen en dateringen. Enkele voorbeelden hiervan zijn onder meer de gevelrij Meestraat nrs. 5-11. Meestraat nummer 5, z.g. "De Lier", gebouwd volgens jaarsteen in 1580, gekenmerkt door de doorgetrokken onderdorpels, de geblokte vensteromlijstingen en geblokte ontlastingsbogen. Meestraat nummer 7 werd gebouwd in 1674 in plaats van een houten gevel en is een voorbeeld van een traditionele bakstenen trapgevel met barokke elementen zoals de horizontale banden, de geblokte omlijstingen en de geblokte ontlastingsbogen. Het buurpand Meestraat nummer 9 illustreert eveneens het versteningsproces van 1674 en een eenvoudige bakstenen trapgevel met kenmerkend barokke elementen. Het hoekpand bij de Hertsbergestraat is hier ook een voorbeeld van. Het pand Steenhoudersdijk nummer 4, illustreert een traditionele bakstenen trapgevel met barokke invloeden.

Het pand Steenhoudersdijk nummer 2, het voormalig ambachtshuis van de kleermakers, met eenvoudige bepleisterde lijstgevel vervangt een typisch barokke krulgevel in Vredeman de Vriesstijl met reliëfs in de boogvelden van de kruisvensters en een beeldnis boven de deur.

2.1.2.3. Invloed van de Franse stijlen

In de loop van de 18de eeuw ondergaat de architectuur meerdere invloeden die zich in een versneld tempo zullen manifesteren en mekaar opvolgen.

Vanaf het begin van de 18de eeuw is de privéarchitectuur sterk beïnvloed door de classicerende strekking binnen de laatbarok. Deze bouwtrant vertegenwoordigt een lokale barokke interpretatie van de Lodewijk XIV-stijl. Deze wordt gekenmerkt door een vrij strakke compositie met introductie van kolossale zuilen of pilasters onder een zwaar belijnd hoofdgestel. Een kenmerkend voorbeeld is Hoogstraat nummer 4 met zijn rococogevel aan de Hoogstraat en een rijk uitgewerkte classicistische gevel aan de reien. Die wordt gekenmerkt door een sterke verticale en horizontale belijning en een klassiek hoofdgestel met driehoekige frontonbekroning.

De orangerie bij het pand Hoogstraat nummer 8, is een typisch voorbeeld van een voormalige orangerie in classicistische stijl met een sterk symmetrisch opgebouwde Reiegevel met middenrisaliet voorzien van rondboogvensters in entablement met kroonlijst. Het paviljoen, horende bij het pand Hoogstraat nummer 28, illustreert duidelijk de invloed van de Franse stijlen. Het paviljoen met bepleisterde en beschilderde gevels is opengewerkt met rondboogvormige muuropeningen met sierlijk schrijnwerk voorzien van een vorkverdeling in het bovenlicht. Het paviljoen is voorzien van een leien dak met smeedijzeren bol en windwijzer.

2.1.2.4. Laatclassicisme en het neoclassicisme

Het laat-classicisme vinden we terug bij verschillende panden. De ene is meer uitgewerkt dan de andere. Kenmerkend op het einde van de 18de eeuw zijn de bijna volledig vlakke gevels, aanvankelijk nog gemarkeerd door de omlijsting van de rechthoekige deuren en vensters. Naast het samenvoegen van kleinere panden tot brede herenhuizen, komen vanaf de tweede helft van de 18de eeuw en voornamelijk in de eerste helft van de 19de eeuw ook de schermgevels voor. Deze zijn het resultaat van een verbouwing van een oudere diephuizen tot een vlakke lijstgevel. Achter deze eenvoudige gevels gaan vaak een oudere kern schuil. Voorbeelden hiervan zijn onder meer Groenerei nummer 1, een samenstel van oorspronkelijk twee diephuizen. Groenerei nummer 2 bewaart achter de bepleisterde en beschilderde lijstgevel een oude kern. Het pand is in twee fasen tot stand gekomen. In de loop van de 13de eeuw wordt het rechtergedeelte gebouwd, het linkergedeelte wordt in de loop van de 14de eeuw gebouwd.

2.1.2.5. Historiserende neostijlen

De 19de-eeuwse architectuur wordt duidelijk gekenmerkt door twee stromingen. Enerzijds evolueert het laatclassicisme naar een zwaarder uitgewerkt neoclassicisme dat past in de gang naar monumentaliteit van de burgerlijke, liberale maatschappij. Stadsarchitect Jean Bruno Rudd (1792-1870) en architect Isidoor Alleweireldt (1824-1892) spelen hierbij in Brugge tot 1865-1870 een belangrijke rol.

Bij de panden met gevel in neoclassicistische stijl wordt meer aandacht besteed aan de architecturale uitwerking van gevelelementen zoals onder meer de uitgewerkte consoles voorzien van palmetversiering, de kroonlijst op modillons. Deze neoclassicistisch uitgewerkte gevelelementen zijn terug te vinden bij het pand Groenerei nummer 5. Het pand Groenerei nummer 6, het voormalig woonhuis en atelier van steendrukker Eduard Daveluy (ca. 1835-1874) wordt gekenmerkt door neorococo elementen zoals onder meer de sluitstenen.

Anderzijds doen vanaf 1840 andere historiserende stijlen hun intrede. De neogotiek wordt in Brugge de meest verspreide en meest bepalende vorm onder meer onder invloed van architecten als Thomas Harper King (1822-1892), Jean de Bethune (1821-1894) en stadsarchitect Louis Delacenserie (1838-1909). Vanaf 1875 wordt dit ook gesteund door het katholieke stadsbestuur. De bouw- en verbouwcampagnes kennen een bijzondere bloei en brengen een aantal grote realisaties tot stand die naargelang van de bouwperiode, het programma of de opdrachtgever tot de ene of andere stijlrichting horen. Op enkele geïsoleerde voorbeelden na blijft Brugge tot na de Tweede Wereldoorlog in de ban van die stijlen die voornamelijk teruggrijpen naar de hoogtepunten van de Brugse bouwkunst, met name de laatgotiek en het classicisme. Ondanks kritische, doch eerder theoretische bemerkingen die tijdens het interbellum worden geformuleerd, zullen pas vanaf de jaren 1970 inspanningen worden geleverd om hieraan te ontsnappen en de eigentijdse architectuur een kans te geven.

2.1.2.6. Neogotiek en neo-Brugse stijl

In de privéarchitectuur duiken reeds in de eerste helft van de 19de eeuw naast klassieke ook bescheiden neogotische elementen op.

Aansluitend bij de gevoerde gemeentelijke politiek wordt vanaf 1877 met het oog op het behoud van waardevolle gevels, een vorm van stedelijke subsidies ingesteld. Deze zogenaamde "Kunstige Herstellingen" stimuleren het historiserend en verfraaiend restaureren van waardevolle panden en zelfs het optrekken van nieuwe gevels in historiserende stijl.

Zowel voor verbouwingen als voor nieuwbouw geniet de neo-Brugse stijl, als lokale interpretatie van de neogotiek, de voorkeur. Bij een schaalvergroting in de breedte wordt ook teruggegrepen naar de vertrouwde vormgeving.

Restauraties opgevat als historiserende en verfraaiende "Kunstige herstellingen", accentueren het "Brugse" karakter, herstellen trap- en schermgevels, vernieuwen maaswerk, introduceren stenen kruiskozijsen. Zo ondergaan onder meer de panden Groenerei nummer 12b tot en met nummer 15 een verfraaiende "Kunstige herstelling". Groenerei nummer 12b is het resultaat van een "kunstige herstelling" naar ontwerp van de architecten A. De Pauw en M. Hocepied. Groenerei nummer 15 is een voorbeeld van een pand in neo-16de-eeuwse stijl naar ontwerp van architect U. D'Helft.

Vanaf ca. 1880 tot na de Tweede Wereldoorlog fungeren ook andere historische stijlen en hun ornamenten als inspiratiebron. Bouwwijzen en -materialen en ruimtelijke indelingen blijven traditioneel, alleen de gevels vertonen stijlvariaties.

2.1.2.7. Eclectische en andere invloeden

Eind 19de eeuw en begin 20ste eeuw wordt de klassieke vormtaal op een meer gedifferentieerde en decoratieve wijze gehanteerd en vermengd met andere motieven. Dit eclecticisme wordt in de Brugse binnenstad, in tegenstelling tot andere steden als Brussel, Gent en Antwerpen, slechts op bescheiden wijze en in geringe mate toegepast. Binnen het voorgestelde stadsgezicht zijn er geen voorbeelden van terug te vinden.

2.1.3. Ruimtelijk-structurende waarde

Wanneer je Brugge op een luchtfoto bekijkt is het duidelijk dat de binnenstad door het water gestructureerd wordt. De eerste omwalling van 1127, waar de Groene Rei deel van uitmaakt, en de tweede omwalling met de zogenaamde stadsvesten van 1297 vormen de grens van de stad Brugge. Een hoofdader van de rivier de Reie doorsnijdt de stad van zuid naar noord.

De Groene Rei vormt binnen het centrum van de stad Brugge een belangrijke lineaire stedelijke structuur en speelde een belangrijke rol in de waterhuishouding van de stad door de aanwezigheid van de molen bij de Molenbrug. Deze duidelijke lineaire structuur staat weergegeven op de kaart van Marcus Gerards (1562). Het toen weergegeven tracé is nog steeds herkenbaar in het huidig verloop van de Reie.

2.1.4. De archeologische waarde

De Groene Rei met omgeving kan beschouwd worden als een belangrijk bodemarchief met sporen van constructies die daar achtereenvolgens aanwezig waren. Op de kaart van Marcus Gerards (1562) zien we verschillende bakstenen constructies die aan de oevers van de Reie waren gelegen en nu verdwenen zijn. Bij het pand Hoogstraat nummer 34 stond oorspronkelijk aan de Groene Rei een achterhuis dat in gebruik was als huidenvetterij. Dit volume staat ook afgebeeld op de kaart van Marcus Gerards.

Ter hoogte van de Molenbrug stond een stadspoort van de eerste stadsomwalling, namelijk de Oude Molenpoort. Ook was er een dam in de omgeving van de molenbrug om het waterpeil van de Groene rei te verhogen t.b.v. de watermolen en de zuidelijke verdediging van Brugge.

Dat de Groene Rei reeds in de 12de eeuw op een kunstmatig hoog peil werd gehouden, wordt aangetoond door een sabotage aan de dam in juli 1128, die door Galbert werd gerapporteerd.

Op een bouwterrein achter de huizen Hoogstraat nummer 6 en nummer 8 werd vastgesteld dat de bedding van de Groene Rei tot op drie meter diepte ten opzichte van het huidige straatniveau uitgeschuurd was. Dit sluit niet uit dat het waterpeil in de Groene Rei op een bepaald ogenblik door een menselijke ingreep verhoogd werd door het plaatsen van een afdamming bij de Molenbrug, voor het aandrijven van een watermolen daar. Daarvoor hoefde de bedding niet noodzakelijk iets hoger langs de helling van de Zandrug opgeschoven te worden, zoals Koch suggereerde.

2.2. Motivering van het type bescherming

De "Groene Rei en omgeving" vormt een belangrijke "kenmerkende stedelijke structuur in de binnenstad". Het ensemble wordt beschermd als stadsgezicht omwille van de historische, de architecturale, de ruimtelijk structurerende (?) en de archeologische waarde.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het stadsgezicht "Groene Rei en omgeving" is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Deze nieuwe bescherming sluit naadloos aan bij het bestaande stadsgezicht "Verversdijk, Sint-Annarei en Gouden Handrei met omgeving" (MB 17/06/1992). In 2017 zal het stadsgezicht "Groene Rei en omgeving" aansluiten bij het nog op te maken beschermingsdossier "Vismarkt en omgeving".

Voor het stadsgezicht "Groene Rei en omgeving" wordt de Groene Rei als uitgangspunt genomen. Teneinde de contextuele erfgoedkwaliteiten in te sluiten, zijn ook de aansluitende gevelrijen van de Steenhoudersdijk en de Groenerei opgenomen. De percelen die deel uitmaken van het bouwblok tussen de Groene Rei en de Hertsbegestraat bestaat uit de panden Hertsbegestraat nrs. 2, 4, 6, 8 en 10, deze panden hebben achterhuizen of tuinen die palen aan de noordzijde van de Groene Rei.

Binnen het stadsgezicht liggen ook enkele panden gelegen in de Hoogstraat die een tuin, een achterhuis of beeldbepalende gevel hebben aan de Groene Rei. Het pand Hoogstraat nummer 4, z.g. huis "Die Caese" (Hoogstraat nummer 4) is gebouwd langs de Groene Rei en heeft een beeldbepalende en rijk uitgewerkte gevel aan de oever van de Reie. De voormalige orangerie, oorspronkelijk horend bij Hoogstraat nummer 8 is eveneens een belangrijk aspect binnen het stadsgezicht. Het pand Hoogstraat nummer 28 met tuinpaviljoen aan de Reie, het brandstraatje tussen de Hoogstraat en de Groene Rei, de panden Hoogstraat nummer 34 en nummer 36 met tuinen uitgevend aan de Reie en de achterhuizen van de panden Hoogstraat nummer 38, Hoogstraat nummer 40 en Hoogstraat nummer 42. Het hoekpand, bij de Molenbrug, Hoogstraat nummer 50 en de panden Hoogstraat nummers 46 en 48, zorgt voor een naadloze aansluiting bij het bestaande stadsgezicht "Verversdijk, Sint-Annarei, Gouden Handrei en omgeving".

Binnen het stadsgezicht vallen ook twee belangrijke zichtassen enerzijds de gevelrij Meestraat nummers 5 tot en met 11 bestaande uit trapgevels met barokke inslag maken deel uit van dit stadsgezicht en anderzijds de gevelrijen Peerdenstraat nummers 2, 4-6, 11, 15, 17 en 19.

Het hoekpand bij de Vismarkt wordt niet mee opgenomen in dit beschermingsdossier, het is de bedoeling om dit mee te nemen in een nog op te maken beschermingsdossier "Rozenhoedkaai en omgeving".

2.4. Juridische toestand

- Binnen het voorgestelde stadsgezicht zijn reeds meerdere beschermde monumenten te situeren:

Groenerei nummer 3, Groenerei nummer 4, Groenerei nummer 5, Groenerei nummer 8, Groenerei nr. 12-13, Hoogstraat nummer 4, Hoogstraat nummer 28, Hoogstraat nummer 34, Meestraat nummer 2b en nummer 4, Steenhoudersdijk nummer 3, Steenhoudersdijk nummer 5, Meebrug zonder nummer, Peerdenbrug zonder nummer.

- Binnen het voorgestelde stadsgezicht zijn ook meerdere panden of items opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed. Volgend overzicht op basis van gegevens 24/08/2016:

Groenerei nummer 1, Groenerei nummer 2, Groenerei nummer 3, Groenerei nummer 4, Groenerei nummer 5, Groenerei nummer 6, Groenerei nummer 8, Groenerei nummer 12B, Groenerei nummer 13, Groenerei nummer 14, Groenerei nummer 15, Groenerei nummer 16,

Hertsbergestraat nummer 2, Hertsbergestraat nummer 4, Hertsbergestraat nummer 6, Hertsbergestraat nummer 8, Hertsbergestraat nummer 10,

Hoogstraat nummer 28, Hoogstraat nummer 34, Hoogstraat nummer 36,

Meestraat nummer 5, Meestraat nummer 6, Meestraat nummer 7, Meestraat nummer 8, Meestraat nummer 9, Meestraat nummer 11, Meestraat zonder nummer,

Peerdenstraat zonder nummer, Peerdenstraat nummer 2-4, Peerdenstraat nummer 6, Peerdenstraat nummer 11, Peerdenstraat nummer 13, Peerdenstraat nummer 15, Peerdenstraat nummer 17, Peerdenstraat nummer 19,

Steenhoudersdijk nummer 2, Steenhoudersdijk nummer 3, Steenhoudersdijk nummer 4, Steenhoudersdijk nummer 5, Steenhoudersdijk nummer 6,

- De gewestplanbestemming: woongebied met cultureel, historische en/of esthetische waarde is van toepassing voor het gehele gebied.
- Bovendien maakt het voorgestelde stadsgezicht deel uit van de Brugse binnenstad sedert 2000 ingeschreven op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO Conventie van 1972.
- De historische stadskern is opgenomen als archeologische zone in de inventaris van het archeologisch erfgoed (ID: 140001).

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen zijn op maat geschreven van het onroerend goed dat is beschermd. Ze spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

De bescherming van het stadsgezicht "Groene Rei met omgeving in Brugge" beoogt het behoud van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. Bij een eventuele wijziging moet gestreefd worden dat de nieuwe ingrepen geen negatieve impact hebben op de specifieke erfgoedkenmerken van het beschermde stadsgezicht. Er wordt gestreefd naar ingrepen die de erfgoedkwaliteiten ondersteunen en die een meerwaarde vormen voor de erfgoedwaarden en de erfgoedkenmerken van het beschermde stadsgezicht.

Onze evaluaties en waardebepalingen werden getoetst aan de waardebepalingen die werden gehanteerd bij het opstellen van de erfgoedwaarderingskaart door de stad Brugge en aan het goedgekeurde beleidsplan voor de open ruimte in de historische binnenstad van Brugge (2012), waarin de reien als lineaire open ruimtestructuur worden erkend en enkele tuinruimten worden aangeduid als te behouden. De evaluatie van de panden is gebaseerd op meerdere elementen en/of invalshoeken. Alle bestaande informatie die op de Dienst Monumentenzorg en bij het agentschap Onroerend Erfgoed aanwezig is, werd samengebracht en aangevuld met recent veldwerk en archiefonderzoek.

Een aantal criteria bepaalt de 'graad van waardering' van het pand. Deze zijn onder meer: de architecturale stijkenmerken, de historische connotatie, gaafheid, authenticiteit, zeldzaamheid, ensemblewaarde, context, informatiewaarde en representativiteit (ook binnen de stijl). Het volledige gebouw wordt geëvalueerd en niet louter de gevel. Achter een vrij recente gevel kan bijvoorbeeld een oudere kern bewaard zijn.

Na de evaluatie van de verschillende panden binnen het stadsgezicht kwamen we voor het bouwkundig erfgoed tot de volgende specifieke beheersdoelstelling:

Voor de panden opgenomen binnen het stadsgezicht pleiten we voor maximaal behoud van volume, schaal, korrel, materialen en architectuur.

Voor het pand Groenerei nummer7, een pand met lage stadslandschappelijke en architecturaal-historische kwaliteiten, gelden specifieke beheersdoelstellingen. Sloop is hier enkel mogelijk op voorwaarde dat het nieuwe gebouw zich zowel op vlak van schaal, volume, korrel en materialen inpast in de bestaande gevelwand en in de perceelstructuur van de omgeving, en mits de architecturale uitwerking een ondersteuning betekent voor dit stadslandschap of een inhoudelijke en/of architecturale meerwaarde biedt.

Er zal worden gestreefd naar een algemene herwaardering van het straatsilhouet en de wandritmiek met inbegrip van het behoud van de oorspronkelijke perceelstructuur op die plaatsen met recentere bebouwing, indien deze panden vervangen zouden worden door nieuwbouw.

Na de evaluatie van de stadslandschappelijke waarden kwamen we voor de open ruimten en groenelementen tot de volgende specifieke beheersdoelstelling:

- Behoud, ontwikkeling en periodieke vervanging van opgaande bomenrijen, preferentieel met lindes of resistente (selecties van) olmen- of iepensoorten. Een regelmatige controle van de bomen door middel van een VTA-analyse is aangewezen;
- Behoud, herstel en aangepast beheer van bruggen, kaaimuren en watertrappen (baksteen en natuursteen) met specifieke aandacht voor waardevolle muurvegetatie;

- Behoud en aangepast beheer van straatmeubilair met gietijzeren afsluitingen, z.g. "Garde corps";
- Behoud van de tuinruimten Hoogstraat 28 (hortus conclusus) inclusief tuinpaviljoen, Hoogstraat 34 en Hertsbergestraat 10;
- Herwaardering van de voormalige tuinruimte bij de vroegere oranjerie Meestraat 2B-4 (patio), inclusief behoud en herstel van gietijzeren sierhekwerk;
- Behoud en herwaardering van de structuur van aangespoelde gronden tussen het brandstraatje tussen de Hoogstraat en de Groene Rei en de Molenbrug.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechter en gebruiker verplicht zijn het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- Het goed als een goed huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- De toestand van het goed regelmatig controleren;
- Regulier onderhoud uitoefenen;
- Onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet toestemming worden gevraagd. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlener advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid. De vergunningverlener is ofwel de gemeente of de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen. Toelating wordt gevraagd aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Onuitgegeven bronnen

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, Verslag bouwhistorisch onderzoek opgemaakt door D. Van Eenhooge, 8 mei 2000.

Dienst Monumentenzorg en Stadsvernieuwing Brugge, *Nota*, 28/01/1998.

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, archief, doss. 551.
Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, z.nr. 1819, nr. 130/1836, nr. 40 en 84/1891, nr. 276/1927.
Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 157/1856.
Stadsarchief Brugge, Bouwvergunningen, nr. 131/1853, nr. 206/1855, nr. 181/1937.

Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, verslag bouwhistorisch onderzoek opgemaakt door D. Van Eenhooge, 30 juni 2000.
Dienst Monumentenzorg en Stadsvernieuwing Brugge, Nota, 13 augustus 1997; Nota, 1 oktober 1999.
Open Ruimtebeleidsplan Brugge, onuitgegeven studie.

4.2. Websites

www.kaartenhuisbrugge.be
www.beeldbankbrugge.be

4.3. Uitgegeven bronnen

ADRIAENSSENS W. e.a. 1987: Groen Brugge, Gemeentekrediet, Brugge.
BEERNAERT B. 1991: *Open Monumentendag Vlaanderen. 18de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, Brugge, nr. 16.
BEERNAERT B. 1993: *Open Monumentendag Vlaanderen. 17de-eeuwse architectuur in de binnenstad*, Brugge, nummer 6.
BEERNAERT B. 1996: *Open Monumentendag Vlaanderen. Zorg & zin voor kleur*, Brugge, 89-82.
BEERNAERT B. 2010: Open Monumentendag 2010, "de vier elementen", Brugge, 59-66.
CONSTANDT L. (ed.) 1988: *Stenen herleven, 111 jaar "Kunstige Herstellingen" in Brugge 1877-1988*, 166.
CONSTANDT L. (ed.) 1994: *Behoedzaam omgaan. Monumentenzorg in Brugge, 1988-1993*, 1994, 160-161.
DE BRUYNE H. 1994: *De godshuizen in Brugge*, Roeselare, 68-73.
DEVLIEGHER L. 1975: *De huizen te Brugge*, Brugge, 383.
DEVLIEGHER L. 1989: Het Huis De Caese van het Brugse Vrije, *Biekorf*, 89, 61-68.
DUYCK R. 1990: *Het Ambachtshuis van de Scheppers in Brugge*, in *Brugge die scone*, XII, 1990, nr. 1, 8-9.
ESTHER J. 1990: De Paribas en de gulden snede, *Brugge Die Scone*, 7.
GALLIARD J. 1854: De ambachten en neringen van Brugge, Brugge, 140-144.
GEVAERT H. 1998: Bruggen in de Brugse binnenstad, Brugge, 20-21.
GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 1999: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NA Stad Brugge*, Brussel – Turnhout, 263.
GILTÉ S. & VANWALLEGHEM A. 2004: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Brugge, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18NB Zuid*, Brussel – Turnhout, 206-208.
PENNINCK J. 1982: *Het godshuis "De Pelikaan"*, in *Brugs Ommeland*, nummer 2, 129-146.
VAN HOUTRYVE A., *Op Brugse bruggen ... (2)*, in *Brugge die scone*, 1994, nummer 4, 11.
VAN BELLE J.L. 1994: *Signes Lapidaires. Nouveau dictionnaire. Belgique et Nord de la France*, Louvain-la-Neuve, nr. 329, p. 21, 56, 673, nr. 433, p. 22, 58, 157, 686; nr. 1634, p. 20, 51, 620.
VAN CLEVEN J. 1999: Het huis "de Caese" van het Brugse Vrije, een voorbeeld van XVIII-wooncultuur, *De woonstede door de eeuwen heen*, nr. 132, 2-15.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

Afzonderlijk document

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het Ministerieel Besluit bevat alle relevante foto's bij deze bescherming.

5.3. Historische kaarten en foto's

Afzonderlijk document